

ποίημα, μί τον καιρό, και στην ώρα του, γίνονταν δλοένα, όσο που γεννήθηκε, καθώς το παρουσιάζω τώρα. Όμως άλλος ο νους και άλλο το έργο. Τώρα το έργο, καθώς στέκεται στα πανιά για το ταξίδι του, μου φαίνεται σαν ξένο. Πιο πολύ με άνησυχούνε τα ψεγάδια που υποψιάζομαι πως θα κρύβη παρ' όσο με χαροποιούν τα καλά που θα μπορεί ν'έχει. Όλα τ'αδέφια του τ'α μισοτίλειψα κι άβγαλτ' άκόμα μου φαίνονται τώρα σαν πιο κάλοισκωτα. Έπειτα σά να τ'είχα βρεθθ' άλλα είχα βαλμένα στο δρόμο και τ'α δούλευα, κι άκίως δέ με παρακινούσε για τ'ο τύπωμα του «Δωδεκάλογου του Γύφτου» από κάποια του κομμάτια που φανήκανε στο «Νουμά» ένας μεγάλος τής Έθνικής προκοπής και των γραμμάτων φίλος και δουλευτής, ο κύριος Α. Πάλλης, θά τον κρατούσ' άκόμα στο συρτάρι. Τώρα που πέρασε ο ενθουσιασμός, νομίζω πως μπορεί να μιλήση ο πατέρας για τ'ο παιδί του, ό,τι κι αν είναι· τί γλυκύτερο μίλημα άπ' αυτό! Δέ θά τ'ο κρίνω, βέβαια· μά μπορεί να εύκολύνω την κριτική των άλλων, αν ύπάρχη κριτική, που θά καταδεχτή να τ'ο κοιτάξη.

*

Ποιός ξέρει ποιά Τσιγγάνα νά μίλησε τής καρδιάς μου—ιδώ και πόσα χρόνια!—Τ'ο μίλημα λαχταριστό· κι έτσι φυτρώσαν από την καρδιά μου οι πρώτοι τέσσεροι στίχοι· τ'ο πρωτόπλασμα, που θά ξετυλιγονταν ύστερ' από κείνο, κι άγάλια άγάλια, ή πλάση μου :

Περδικόστητη Τσιγγάνα,
ώ μαγεύτρα που μιλείς
τά μυσάνυχτα προς τίστρα
γλίσσα προσεγγής . . .

Ποιός ξέρει αν ή Τσιγγάνα δέν είταν καμιά γύφτισσα του δρόμου συναπαντημένη, σαν ιδεατή, καμιά μέρα ήλιολουσμένη χειμωνιάτικη στον ήλαιώνα τής Αθήνας, την ώρα που έβγαινε από τ'ο τσαντήρι της, στυλωμένη, χυτή, χαλκοπράσινη, σφιγγοπρόσωπη· καμιά ζητιάνα από κείνες που σιγαίνονται οι νοικοκυράδες και που γοητεύουν τον ποιητή· μια σαν εκείνες που μάς την παρασταίνει κάπου στην «Ανατολή» του αλησμόνητα με λόγια λαμπερώτερ' από τ'α χρώματα ο ζωγραφικώτατος Θεόφιλος Γωτιέ. Ποιός ξέρει αν δέν πρωτόσπειρε στο νου μου τ'ο «Δωδεκάλογο του Γύφτου» μια πολύ ζωηρή, σαν δράμα, ένθύμηση τής πρωτομαγιάς που χαιρόμουναι παιδάκι στον τόπο μου· τής πρωτομαγιάς

που περνούσε με τους χορούς τους πλεμένους από τις γύφτισσες· από σπίτια σά σπίτια όλοχυρίζανε, κι τρινοστόλιστες, άνθοστεφάνωτες, μαυρομάτες, γυλιστερές σαν από προύντζο, τ'ο μάη τραγουδώντας με φωνές πιο καμπανιστές κι από τ'α κουδούνια που τ'ο συνοδεύαν, τ'ο τραγουδί τους. Ποιός ξέρει κι αν δέν είταν ή Τσιγγάνα, που με χτύπησε, καμιά όμορφη που ζούσε κάθε άλλο παρά την πανάθλια ζωή του γύφτου, καμιά όμορφη φλογερή, μελαχροινή, άνυπότακτη· και Τσιγγάνα λέγοντάς την, άκίως δέ μεταχειρίζομαι μια ποιητική μεταφορά. Κ' ύστερ ή όμορφη τής γύφτισσας με βύθιζε δλοένα στην ιδέα τής γύφτιδας. Κι από τή γύφτισσα πέρασα στο γύφτο· ο ζουρνάς, τ'ο σφυρί, τ'ο ψυτητήρι, τ'ο μουλάρι, τ'ο βιολί, ή τέντα, οι μούρες, τ'α μάγια, τ'α γίγρια, τ'α ναρκικά, τ'α νυπόταχτα, πάντα στον δλάνοιχτο άέρι, πάντα κάτω από τον ουρανό, ή γύφτικη ζωή, ή πλανεύτρα και πολυπλανεμένη, ξετυλιγονταν έμπρός μου· και τ'ο έργο σ'α θέμελά του άπάνω τόσο χτίζονταν πλατύτερο με πιο πολλά χωρίσματα. Κ' έτσι τ'α πρωτοσχεδιάστα «Λόγια του γύφτου» τρία τέσσερα τραγούδια, γίνηκαν ο «Δωδεκάλογος». Κ' ένοιωθα μέσα μου πως κ'έγω είμ' ένας γύφτος, όσο κι αν ντρέπομαι νάν τ'ο μολογήσω· γύφτος με τις κακίες του και τις κακομοιρίες· μέσα στην καταραμένη φυλή, όσο κι αν τον έκρυβα κάτω από πλούσια ντύματα, τον έαυτό μου έπαιρνα να τραγουδήσω. Ό άστόχαστος θά πιστεύη πως ένας ποιητής διακλίνοντας βρίσκει τ'α θέματά του καθώς ένας μουσικός άριστοτέχνης, μονάχα για να δείξη την τέχνη του δοξαριού του άπάνω στο βιολιό τις χορδές. Τίποτα δέ διάλεξα. Ό ποιητής δέ διαλέει· πυρώνεται και πάει μπροστά· κητόπι, και σ'α καθέκαστα, έρχεται ή ύπομονετική και ξεδιαλέχτρα δουλειά. Έσα έσα, γιατί σταμάτησα στο γύφτο θά πη πως είμαι κ' ένας γύφτος· ή ψυχή μου είναι και τέτοια. Μά ή ψυχή μου είναι πολυπρόσωπη· κι άκίως και στοχάζεται μοναχική, τον κόσμο κλει στο λογισμό της· χίλιες οι άγάπες της. Μπορώ να κρᾶζω με τον ποιητή : «Χίλιες χρυσές λιανοκάμωτες άλυσίδες με δένουνε με την πραγματικότητα». Κ' ή μεγάλη μου άγάπη, άπάνω άπ' όλες, ή νεράιδα του τραγουδιού.

Κ' ύστερ κάποτε θά θυμήθηκα τ'ο μικρό άριστούργημα του Lenau, τους τρεις Γύφτους του· παίζει τ'ο βιολί του ο ένας, και καπνίζει ο δεύτερος, και άποκοιμείται ο τρίτος· ω οι κουρελλιασμένοι, ό-

μως τρισελεύτεροι, και τρεις φορές καταφρονητάδες· τής κακής τύχης, με τ'ο κάπνισμα, με τή μουσική, με τ'ο νεύρο! Και θά μέθουσ' από τους άχνούς του, και θά τ'ο πηρ' άπόφαση, καθώς ο μουσουργός που πιάνει και κεντάει χίλια πλατιά περιπλεγμένα μουσικά κεντίδια άπάνω στο άπλή και κλασσικό θέμα ενός μεγάλου του, δασκάλου, να κεντήσω κ'έγω πολύστιχο ποίημα από την άφορμή του λιγόστιχου τραγουδιού, και χωρίς να λογαριάζω πως οι έφτά στροφούλες του γερμανόφωνου ποιητή μπορεί να βαρύνουν περισσότερο από τις χιλιάδες τους στίχους μου. Ποιός ξέρει! (Ή άλήθεια είναι πως δέν καλοθυμούμαι πως πρωτοσπάρθηκε τ'ο ποίημα· και γι' αυτό μ' άκούτε να συχνολέω ποιός ξέρει!) Κ' ύστερ, όσο ξετυλιγονταν τ'ο τραγουδιό ή κλωστή, έβλεπα πως ή καρδιά μου είναι γιομάτη από νου, πως τ'α καρδιοχτύπις της είναι από ιδέα, και πως τ'ο αίσθημά μου έχει κάτι μουσικό και δυσκολομέτρητο, και πως τ'ο δέχομαι τή λαχτάρα του στοχασμού, καθώς τ'ο παλληκάρι δέχεται τ'ο φιλί τής έρωμένης του. Κ' ύστερ έβλεπα πως είμαι ο ποιητής, — βέβαια ένας ποιητής μέσα στους πολλούς, άπλός στρατιώτης του στίχου— όμως πάντα ο ποιητής που θέλει να κλείση μέσα στο στίχο του τους πόθους και τ'α ρωτήματα του παντοτινού ανθρώπου, και τ'ο πολίτη τις έγνοιες και τους φανατισμούς· μπορεί να μ'ην είμαι άξιος πολίτης· μά δέν μπορεί να είμαι μονάχα ο ποιητής τ'ο έαυτού μου· είμαι ποιητής τ'ο καιρού μου και τ'ο γένους μου· κι ό,τι μέσα μου κρατώ δέν μπορεί να χωριστή από την έξω πλάση (1).

(Στ'άλλο φύλλο τελώνει)

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

(1) Στον πρόλογο που βίβλησε σ'α «Μάτια τής Ψυχής μου» (1892) και σ'α μικρή μελέτη μου για «Τ'ο Έργο του Κρυστάλλου» (1897) βρίσκεται καθόρα ξεηγημένη ή ποιητική μου· συνοπτικώτερα στο πρώτο, αναλυτικώτερα στο δεύτερο.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ

Ηουλιέται Δρ. 6

στο Βιβλιοπωλείο τής Έστίας.

ΨΥΧΑΡΗΣ

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ *

— «Ναί, βέβαια, τόν Άη Δημήτρη! Έτσι μάς είπε!»

— «Και τί σου είπε για τ'ο χειρούργημα ο κ. Αμάρος;»

— «Για τ'ο χειρούργημα;— Η Άννα έσκυψε τ'ο κεφάλι, σά να γύρεβε κάτι να θυμηθ'η.— Για τ'ο χειρούργημα; Τίποτα!... Στάσου! Ναί, θάρρ'ω πως μου είπε, όχι! πως τ'ο είπε ο κ. Λανέζος ποιός θά πλερώση τ'α έξοδα...»

— «Ο άσυνείδητος!»

Έφριξε τ'ωρ κ' ή Άννα. Καταλάβαινε.

— «Άντρέα μου, έχεις δίκιο!»

— «Άννα, έμεις φταίμε. Τή σκοτώσαμε. Πρέπει όλα να τ'α ξαναβάλουμε σ'ε τάξη. Τ'ο χρωστούμε. Πρέπει να τ'α σώσουμε».

*) Ή άρχή του στο 228 φύλλο.

Ό Άντρέας, την άδικιά τή μισούσε όσο μπορεί ένας άθρωπος μεθοδικός να μισήση τάντίθετό του, τ'ο άμέθοδο, τ'ο άτοπο, τ'ο άταχτο και τ'ο άκάνονιστο. Έτσι την έκρινε, για πρᾶμα που χαλνᾷ τ'ο κόσμο την άρμονία, που καταστρέφει τ'ο νόμο τής ζωής. Τ'ο γεωμετρικό του τ'ο φυσικό έμοιαζε νάναι ή βάση όπου στηρίζονταν και τ'ο ήθικό του· έμοιαζε νάναι ή γεωμετρία ή μάνα τ'ο νερού, ή πηγή άπ' όπου τ'ο έρχονταν κάθε του λογισμός, κάθε του αίσθημα και κάθε του πράξη. Μέσα στον καθένα μας ίσως και να ύπάρχη βαθιά μιάν άρχή, λίγο ή πολύ νοθεμένη από χίλια ρέματα προγονικά, που μάς χαράζει τ'ο δρόμο μας τόν άτομικό, σά να έμμεσα ποτάμια. Ό Άντρέας από τή γεωμετρία του βαστούσε και την έπιστήμη του· από τή γεωμετρία του βαστούσε και την πλάνη, άφ'ου ή πλάνη του πάλεβε με τ'ο δυστύχημα, που άδίκημα τ'ο φαινόταν· από τή γεωμετρία του βαστούσε και τή λατρεία τής δικαιοσύνης, τής άπόλυτης αν είναι βολετό, άπόλυτη να την άπολάψουμε ποτέ μας· από τή γεωμετρία του τώρα τ'ο έρχονταν σ'α σπλάχνα και κάποια ιδιαίτερη καλосύνη, που άμέσως τήν τετραγώνισε με την ιδιόφυτη μέθοδό του.

Τήν άβριανή, δεκαεφτά τ'ο Τρυγητή, τετάρτη,

ότι που άκουσε από μακριά τ'αμάξι τ'ο κ. Μαλαμέ, ο Άντρέας έτρεξε να τόν άνταμώνη. Τόν πᾶρε παράμερα, και τ'ο είπε με σοβαρό, βιαστικό ύφος· — «Κ. Μαλαμέ, πρέπει να κάνουμε τ'αδύνατα δυνατά, για να σώσουμε την άρρώστη».

Ό κ. Μαλαμέ τόν κοίταξε. Στά μάτια του πέρασε σπῖθα. Και την έννοιωσε τή σπῖθα ο Άντρέας. Ή σπῖθα ή σκεπτόφλογη σά νάδειχνε πως κάτι λόγος θά είτανε, για νάνταρέβεται τόσο. Άμέ; Πως άλλιώς θέλεις να φροντίξη με τέτοιο παθος ένας άφέντης για μια δούλα; Χαμογίλασε μέσα του ο Άντρέας. Καταλάβαινε πως τ'ο χρέος, σά θέλεις τή συνείδησή σου νακούσες, είναι άξιο να σου φέρη πολλές κι άνυπόφιαστες δυσκολίες. Άς τις φέρη. Τ'ο χρέος του χρέος και π'ο ιερό, άμα και π'ο δύσκολο. Να που από τή γεωμετρία του πήγαζε άξαφνα και ή ένέργεια. Ότι παράγγειλε ο γιατρός, πρόσζε ο Άντρέας να γίνη άμέσως.

Ή Άννα, γεωμετρικό τίποτα μέσα της δέν είχε, μά ή ένέργεια δέν τής έλειπε, άδιάκοπη ένέργεια όσο και σιγανή. Κάποια δύναμη, μάλιστα μεγάλη, μπορεί κ' ή άφερμάδα να σου δώση, τουλάχιστο ή άφερμάδα τής Άννας, που είτανε περισσότερο άφερμένη με τ'ο νου της, παρά σ'α κι-

ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΨΕΜΑ

Ο ΚΑΜΠΟΥΡΗΣ

Μέσα στὸ μελίσσι τῶν παιδιῶν ποὺ σχολοῦσαν μεσημέρι καὶ δειλὶ, ἀπ' τὸ σχολεῖο τῆς ἐνορίας καὶ γαμίζαν τὸ δρόμο μὲ φωνὲς καὶ κακανίσματα, τὸ πιὸ περήφανο ἦταν ὁ Γιαννάκης ὁ Καμπούρης.

Ὁ Γιαννάκης, ὅταν γεννήθηκε δὲν εἶχε κανένα σημάδι ἀπάνω του. Ὁ πατέρας του κ' ἡ μάνα του τὸν καλοδεχότανε, ὅπως καλοδέχονται ὅλα τ' ἀρσενικά παιδιά. Μονάχα ἦταν λίγο χλωμός, ἀδύνατος καὶ κακοθεμένος. Οἱ γονεῖς του τὸν τάζανε στὸν Θεὸ γιὰ νὰ δυναμώσῃ καὶ νὰ γίνῃ γερός κ' ἀντρεωμένος, μὰ ὁ Τρισεκατάρτος εἶχε βάλει τὴν οὐρὰ του πρὶν βάλῃ ὁ Θεὸς τὸ χεῖρ του. Σιγά-σιγά τὰ πόδια τοῦ Γιαννάκη ἄρχισαν νὰ λιγύζουν, τὸ κορμὰκι του νὰ ζαρώνῃ καὶ μὲ τὸν καιρὸ ἕνα καρβέλι τοῦ φάνηκε ἀποπίσω του κ' ἄλλο ἕνα ἀπὸ μπρός του. Μὲ τὸν καιρὸ τὸ μεγάλο τετράγωνο κεφάλι του ἐβούλιαξε ἀνάμεσα στὰ δύο καρβέλια κ' ὁ Γιαννάκης ἄρχισε νὰ μεγαλώνῃ στὰ χρόνια, χωρὶς νὰ μεγαλώνῃ καὶ στὸ μπῶϊ.

Οἱ γονεῖς του, σὺν τὸν βλέπανε, λέγανε ἀπομύσσει τους.

— Δὲν πεθαίνει τὸ κακίμιο νὰ ἡσυχάσῃ ἀπ' τὰ βασκανα; Τί τὴν θέλει τὴ ζωὴ;...

Γιατί οἱ γονεῖς του δὲν μπορούσαν νὰ βλέπουν ἕνα τόσο ἡσυχὸ πλάσμα κοντὰ τους καὶ νὰ συλλογίζονται πὼς αὐτοὶ τὸ πλάσανε.

Ὁ Γιαννάκης ὅμως εἶχε ἄλλην ἰδέα. Ἡ ζωὴ τοῦ ἔρεσε, ἦταν εὐχαριστημένος ποὺ ἦλθε στὸν κόσμο καὶ δὲν εἶχε κανένα παράπονο μὲ τοὺς γονεῖς του. Τὰ μῦθια του λάμπανε ἀπὸ χαρὰ καὶ, ἀνάμεσα στ' ἄλλα παιχνίδια, περπατοῦσε τόσο τεντωμένος καὶ ἀλύγιστος, ποὺ θύλεγε πὼς τὸ εἶχε περηφάνεια πὼς ἦταν τόσο διαφορετικὸς καὶ τόσο ξεχωριστὸς ἀπὸ τ' ἄλλα τὰ παιδιά. Περπατοῦσε πάντα μοναχός, φουσκωμένος σὰ γαλός, μὲ τὸ κεφάλι ψηλὰ καὶ πατοῦσε στερεὰ τὸ χῶμα μὲ τὰ δύο ἀδύνατα ποδαράκια του.

Τὸ μόνο, ποὺ τοῦ κακοφκινότανε κάποτε, ἦταν, ἦταν οἱ ἄλλοι: περνοῦσαν κοντὰ του καὶ σκύβανε νὰ τὸν κυττάξουν. Γιὰ λίγο καὶ κάποιος στενοχώρια φαινότανε ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπό του. Μὰ γλίτωρα βρῆκε τρόπο νὰ διορθώσῃ αὐτὴ τὴν ἱστορία. Πύρω ἀπ' τὸ λιμάνι, ποὺ ἦταν ὁ δρόμος του, εἶχανε χτίσει τὸν τελευταῖο καιρὸ ἕναν καινούργιο μῶλο μ' ἕνα ψηλὸ πέζουλι, ὡς μιστὸ μέτρο ἀπάνω ἀπ' τὸ δρόμο. Ὁ Γιαννάκης ἦταν χιτισμένος ἀπάνω στὰ βράχια ποὺ τριγύριζαν τὸ λιμάνι. Ὁ Γιαννάκης γύρισε μὴ μὲρα κ' ἔβριξε μὴ ματιά εὐχαριστημένη στὸ νεόχτιστο πεζούλι. Ἀπ' τὴν ἄλλην ἡμέρα δὲν περπατοῦσε πιά στὸν δρόμο. Ἀνέβαινε ἀπάνω στὸ πε-

ζούλι καὶ μὲ τ' ἀδύνατα ποδαράκια του, κορδωμένος καὶ περήφανος, μὲ τὸ κεφάλι ψηλὰ, ἔκανε δρόμο τὸ γύρο τοῦ λιμανιοῦ ὡς τὸ σπίτι του. Τώρα δὲν ἔσκυβαν οἱ ἄλλοι νὰ τὸν ἰδοῦν. Ἐσκυβε αὐτὸς καὶ τοὺς κύταζε ἀπὸ ψηλά.

Ὅμως κάποιος κακὸ μάτι ἔπρεπε ἀπάνω του. Γιατί ὅλοι ὅσοι τὸν βλέπανε λέγανε μέσα τους: «Γιὰ κύττα τὸν καμπούρα... θάρρος ποῦ τῶχει! Καμμιά μέρα θὰ πῆσῃ νὰ σκοτωθῇ». Καὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ τὰ μάτια κάποιος τὸν βασκανε. Μία μέρα, ἐκεῖ ποὺ περπατοῦσε κορδωμένος, κυττάζοντας τὸν ἥλιο, γλύτρησε κάποιος, παραπάτησε, σαλεύτηκε ἀπάνω στὰ ποδαράκια του κ' ἔπεσε κάτω στὰ βράχια. Πήγανε καὶ τὸν βγάλανε σκοτωμένο, μὲ τὸ μεγάλο κούτελο ματωμένο, μὲ τὰ κοκαλάκια του σπασμένα. Τὸν βάλανε ἀπάνω σ' ἕνα σανίδι καὶ τὸν σηκώσανε νὰ τὸν πλῆνε στὸ σπίτι του. Ὅταν τὸν περνοῦσαν στὸν δρόμο οἱ διαβάτες τὸν κυττάζανε καὶ κουνούσαν τὸ κεφάλι τους: «Ὁ Θεὸς τὸν ἀνάπαυσε, λέγανε. Τί καὶ τὴν κάνῃ τὸ κακόμοιρο τέτοια ζωὴ!» Ὅταν τὸν περνοῦσαν ἀπ' τὸ σχολεῖο ὅλα τὰ παιδιά τρέξαν νὰ ἰδοῦν τὸν καμπούρα, ποὺ εἶχε πέσει ἀπ' τὸν μῶλο. Τριγύρισαν τὸ σανίδι καὶ τὸν κυττάζανε, σὺν παραξένῳ πρῶτα. Ὑστερὰ γύρισαν τὰ παιδιά τὸ ἕνα στὸ ἄλλο καὶ λέγανε μὲ θαυμασμό: «Μωρὲ εἶδες ἀπὸ τί ψήλωμα ἔπεσε, ὁ καμπούρας! Πίντε μπόγια ψήλωμα». Ὁ Γιαννάκης ἦταν ἐξαπλωμένος χλωμός κ' ἀκίνητος ἀπάνω στὸ σανίδι. Μὰ καὶ ἐξαπλωμένος φαινότανε περήφανος καὶ θαρροῦς πὼς χαμογελοῦσε στὰ παιδιά τοῦ τὸν τριγύριζαν. Ἦτανε περήφανος ποὺ ἔπεσε ἀπὸ τόσο ψηλά.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Τ' ΑΣΤΕΡΙΑ

Ἦθελα καὶ νῆπαινα ἔσ' τὴ λευκὴ σὰς χάρη,
Ἀστὴρ μου, ὃ ἡθάνατα σὲς τοῦρανοῦ λουλούδια,
Ποῦ φέγγετε καθένα σας, ἀκοίμητο λυχνάρι,
Στὸ γαλανὸ τὸ δρόμο τους τὰ ἄλλοτεκα ἀγγελούδια.

Γλυκεῖά σὲς ἔχω συντροφιά σὲς νύχτας τὸ σκοτάδι!
Κι ὅσα μὲ λύπη σὲς καρδιά καὶ μάτια δακρυομένη
Σὲ σὲς ζῆτ' ἀπαρηγορητὴ, τότε μ' οὐράνιο χέρι
Τὰ δάκρυα σὲς ματόκλαδα στεγνώνετε ἕνα ἕνα...

Καὶ συμβουλή μοῦ δίνετε βαθύσοφ' ἀπ' τὴ θνῆ:
«Γιὰ κάθε τι ποὺ δὲ θὰ βρῆς στὸν κόσμο ὅπως νομίζεις,
«Γιὰ κάθε πρᾶμα ταπεινὸ, κακὸ, γιὰ κάθε θλίψη,
«Πάντα εἰς κοίταζε ψηλὰ, καὶ ὀνίσκος καὶ δακρύεις
«Θάνατ' ὁ δάκρυ σου γλυκὸ καὶ ἀνάλαφρ' ἡ καρδιά σου
«Σὰν ἔχεις ἄσπρα λαμπρὰ χρυσὴ παρηγορία σου.

Χάλκη

ΜΕΛΠΩ

ΕΡΡΑ ΚΑΙ ΗΜΒΡΑΙ

Ο ΙΔΕΑΣ

Τὸν εἶδα τὴ μὴ μέρα στὸ βιβλίο του καὶ τὴν ἄλλην στὸ γραφεῖο μου. Διπλὴ χαρὰ.

— Ἄ δὲ σιχαίνονται τὰ θεατρικὰ καμώματα, θὰ σοῦ φιλοῦσα τὸ χέρι, τοῦπα.

Καὶ τοῦ τῶσφιζα γκαρδιακά καὶ μὲ περηφάνια—μὲ τὴν περηφάνια κείνη ποὺ νιώθει κανένας σφίγγοντας τὸ τιμημένο χέρι ἀληθινοῦ παληκαριοῦ.

Γιατὶ τέτοιος ξεπῆδησε μέσα ἀπὸ τὸ γνωστικὸ καὶ δυνατό καὶ περισσόχαρο βιβλίο τοῦ ὁ Ἰδᾶς παληκὰρι ἀληθινὸ, ἕνας δευτέρως Παῦλος Μελάς αὐτὸς, ἕνας ἥρωας τῆς Σκέψης καὶ βροντοφῶνας κήρυκας τῆς Ἀλήθειας καὶ δουλευτῆς ἀκούρατος τῆς Ἰδέας—τῆς Ἑθνικῆς Ἰδέας—τῆς Ἰδέας τοῦ ξαναγεννημοῦ. Κ' ἔτσι καὶ τὸ παράξενο ψευτόνομά του, ἸΔΕΑ τὸ διάβασα καὶ ἀπὸ τὴν Ἰδέα θέλω νὰ πιστεύω πὼς τῶχει τραβηγμένο.

Ξανάσασμα ψυχῆς εἶναι τὸ βιβλίο του· μὰ ὁ Ἰδᾶς δὲν τὸ θέλει γιὰ τέτοιο· δὲν τόγραψε γιὰ νὰ ξαναδαίνουμε μὲ δαῦτο τὰ ἀπελπισμένους ψυχές. Ὁχι. Ἀλλὰ τόγραψε—ἡ κάλλιο, τῶσφινε, γιατί αὐτὴ ἡ φράση τοῦ ταιριάζει—γιὰ νὰ καθρεφτίζονται οἱ ναρκομένες, νὰ ξυπνοῦνε, νὰ τρέχουνε στὴ ζωὴ καὶ στὴ δράση. Γι' αὐτὸ καὶ τῶσφινε οἱ στοὺς νέους· γι' αὐτὸ καὶ ὀνειρεύεται νὰ πλάσῃ μὴ καινούρια γεννιά, τὴ γεννιά μας, ζωντανή, ξεσκαλωμένη ἀπὸ τὸ λαζαρωνισμό καὶ τὸ ρουσφετί,—μὴ γεννιά σκληρὴ καὶ ἄγρια, μὲ ἀτσάλνια χέρια καὶ μὲ ψυχὴ πέτρινη—μὲ χέρια ποὺ νὰ κρεμίζῃ κίστρα καὶ μὲ ψυχὴ ποὺ νὰ εὐφραίνεται στὰ αἵματα.

Ὁχι γεννιά μαρτύρων, ἀλλὰ γεννιά ἡρώων τοῦ χρειάζεται.

*

Σώζοντας τὴ Μακεδονία, μὲς φωνάζει, τὸν ἐάντο μας θὰ σώσουμε. Νὰ ὁ λόγος ὁ δυνατός, νὰ τὸ ἐθνικὸ τὸ κήρυγμα.

Γιὰ νὰ σώσουμε τὴ Μακεδονία ποὺ πατιέται σήμερα ἀπὸ τὰ Βουργάρικα θεριά, θεριά Βουργάρικα καὶ μεῖς νὰ γίνουμε. Ὁχι πονοψυχία καὶ βρισιές ἀκαρπες. Δουλιὰ, δουλιὰ, καὶ μοναχὰ δουλιὰ. Γροθὶ πάνου στὴ γροθὶ καὶ στὸ Βουργάρικο δυναμίτη, τὸ δυναμίτη τὸ Ρωμαϊκό.

Κ' ἔτσι θὰ σωθοῦμε, δηλ. θάλλαξουμε, γιατί μόνο ἀν' ἀλλάξουμε θὰ σωθοῦμε.

Ἀπλὸ, βλέπετε, τὰ πρᾶματα· πολὺ ἀπλά. Ὁχι πολλὰ λόγια· δυὸ καὶ σταράτα. Θέλετε νὰ σωθεῖτε; Ἀλλάξτε, γενίτε καινούριοι ἄνθρωποι, πάψετε νὰρχαίσετε, καὶ ἀρχίστε σιγὰ σιγὰ νὰ Βουργαρίζετε. Νὰ ἡ σωτήρια σουβουλὴ τοῦ Ἰδᾶ. Σουβουλὴ ποὺ δὲ βγαίνει ἀπὸ παχὺ καὶ κούφια λόγια, ἀλλὰ μέσα ἀπὸ τὰ πρᾶματα, ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ἀπὸ τὴν ζωὴ.

νήματα τῆς ἀπρόσεχτης. Καὶ περὶ ὅς τοις, ποὺ νὰ πῆς, βιάζετο πάντα στὰ ψηλά καὶ θρεφότανε μὲ ἰδέες, δὲν τὴν πείραζε διόλου νὰ καταγίνεται, ἄμα τῆς ἔλεγε, σὲ πῆλ δουλειά, τῆς ἔρεξε μάλιστα, γύρισε κιόλας, ἀφοῦ τὴν ἔβριξε, νὰ τὴν ξαναπιάσῃ, γιατί τὸ ἔρεξε πὼς ἐνῶ τὴν ἔκανε, ἀκόμη πιὸ ἐξυγνοιαστὰ συλλογιότανε τὰ δικὰ της. Γι' αὐτὸ τὴν ἐβλεπε ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἀπὸ βράδι νὰ κεντᾷ καὶ νὰ φαίνεται στὸ ὕψωμα βελονιὰ βελονιὰ ὕφαινε καὶ τὰ ὄνειρα της. Γιὰ τοῦτο καὶ τώρα, σύμφωνα μὲ τὴ διαταγὴ τοῦ κ. Μαλαμέ, δυὸ φορές τὴ μέρα, μὲ τὸ βορκομένο τὸ νερό, ἔλαθε ἡ Ἄννα περὶ ἑνὸς νὰ πλένῃ τὴν παθιασμένη τὴ φούσκα τῆς Κατινούλας, μελετώντας μέσα της τὰ θλιβερά φιλοσοφικά της ἀθρόωντες ὑγείας καὶ χαίροντας γιὰ τὰ ποτελέσματα τῆς καλῆς γατρικῆς. Ἀλήθεια, ἡ Κατινούλα δὲν ἔπασκε πιά σὰν καὶ πρῶτα. Κοιμότανε τὴ νύχτα· δὲν ἀναγκαζότανε νὰ σηκώνεται κάθε στιγμή. Πόνος δὲν ἐννοιοθε ποθενὰ της, παρὰ ποὺ καὶ ποὺ στὸ κεφάλι. Ἀνοίγε κ' ἡ ὄψη της λιγάκι, ἀνοίγε κ' ἡ καρδιά της, τόσο μὰς εἶναι φυσικὸ νὰ μὴ ζοῦμε μόνοι, τόσο διψοῦμε ἀγάπην, τόσο μὰς φτάνουνε κάποτες μὴ περιποίηση, ἕνα χέρι, γιὰ νὰ ξεχάσουμε τὴν ἀρρώστια, ἴσως καὶ γιὰ νὰ νάσασθῃ καὶ μὲ τὴν ψυχὴ

μας τὸ σῶμα.

Ὁ Ἀντρέας πιά τώρα, συστηματικὰ, φρόντιζε γιὰ τὴν Κατινούλα. Ὁ γιὰτρός ἔρχοτανε τρεῖς καὶ τέσσερις μέρες τὴ βδομάδα. Τοὺς εἶχε κάμει λόγο γιὰ χεῖρ' ὀνημα καὶ ἀπὸ τίς δεκαεφτά ποὺ τοῦ μίλησε ὁ Ἀντρέας. Ἀξάφην ὅμως, σὰ νὰ διστάζανε καὶ ὁ Ἀντρέας καὶ ἡ Ἄννα. Ποῦ νὰ γίνῃ κιόλας, ἀν εἶναι νὰ γίνῃ; Στὸ Μπ..., μὴ πόλη τοῦ Φινιστεριοῦ κοντὰ στὸ Λ... καὶ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ. Μὰ τὸ Παρίσι δὲν εἶναι. Τοὺς ἔλεγε ὁ κ. Μαλαμές πὼς θὰ βροῦνε στὸ Μπ. χειρουργὸ ἀξιόλογο, τὸν κ. Σεβιλιά, ποὺ τὸν μπιστεβότανε ὅσο γίνεται. Δὲν τοὺς ἔλεγε ὅμως πὼς ὑπάρχει καὶ βιάση μεγάλη. Καμμὴ δεκαπενταριά μπορούσαν πάντα νὰ προσμένουνε. Τὸ θαρροῦσε ἀπὸ μὲ τὰ σωστά του ὁ κ. Μαλαμέ. Πιθανὸ πάλι καὶ νὰ θέλῃ νὰ προφυλαχτῇ, μισὸ ἀπὸ φιλότιμο, γιατί δὲν ταίριαζε νὰ τοὺς φορτωθῇ μ' ἕνα φίλο του, μισὸ ἀπὸ διάκριση, γιατί δὲν ταίριαζε καὶ νὰ ἐναντιώνεται τοὺς παρισινούς του συναδέσφους. Παρατηροῦσε μάλιστα πὼς οἱ πελάτες του οἱ καινούριοι ἀφίνανε τίς βίζιτες καὶ τὸν καιρὸ νὰ περνοῦνε, δίχως νὰ ξαναπαίξουνε κουβέντα γιὰ χειρουργήματα. Τὸ μόνο ποὺ τοῦ ἀπόμνησκε λοιπὸν εἶτανε νὰ σωπάσῃ καὶ νὰ βάλῃ τὰ δυνατὰ του, νὰ

βαστάξῃ τὴν ἀρρώστη ὅσο καὶ ὅπως ἔρει. Ἔτσι ὡς κ' οἱ πιὸ ἔξιοι γιᾶτροι ἀναγκάζονται κάποτες ἢ τὸ φέρουνε τὰ περιστατικὰ νὰ μὴν κάμουνε ἀμείωσις ἐκεῖνο ποὺ τὸ κάτω κάτω εἶναι καὶ χρεὸς τους.

Ὁ Ἀντρέας καὶ ἡ Ἄννα, γιὰ νὰ τὸ ποῦμε ὀρθὰ κυττά, φοβόντανε καὶ δὲ λαλοῦσανε τοῦ κ. Μαλαμέ. Ἡ Ἄννα ἔτρεψε τὴν ἐφύνη κ' ἔλπιζε συνάμα πὼς ἀπὸ τὰ πλοσίματα κατὶ θὰ βγῇ. Ὁ Ἀντρέας πολὺ πιὸ παράξενα ἢ σὺν προτιμᾷς, πιὸ σύμφωνα μὲ τὸ φυσικὸ του, νόμιζε, ἀφοῦ τὸ ἔθελε ἀκλόνητος καὶ θετικὰ, πὼς μὲ τὴ θέλησή του θὰ τὴ γιᾶτρίψῃ καὶ σώναι. Νὰ καὶ ὁ κίντυνος τῆς γεωμετρίας. Καὶ μὴ καλὸ γιᾶτρο, ἀκόμη πιὸ βέβαιος ὁ Ἀντρέας. Ἀκούλῳθησε κατὶ τότες, ἀπὸ τὴν πρώτη ἐποψὴ ἀχαμνὸ, μὰ ποὺ κατόπι ξανάβαλε τὰ πρᾶματα στὸν ἴσιο τοῦς τὸ δρόμο. Βλέποντας ὁ κ. Μαλαμές πὼς δὲν ἀποφασίζανε τίποτα, γιὰ νὰ μὴ χάσομερξ, θεράπευε ὁλοένα τὴν Κατινούλα, καὶ τίς εἰκοσι τέσσερις τοῦ Τρυγητῆ, μὴ τετάρτη, διώρισε ὑπερθεϊκὸ νᾶτριο, γιὰ τὴν ὀρεξί, καὶ λίγο μαγγανικὸ καλὶ, γιὰ τὴν ἀντισψία. Μὰ τὸ ἀντισψιακὸ τοῦ τοῦ γιᾶτρικὸ δὲν πέτυχε διόλου. Τὴν πιάσανε πόννοι τρομεροί, ἀντεροκοφίματα, διάρροια μὲ θερμὴ, ποὺ βαστάζανε ἀλάκαιρη μέρξ. Ἐτρεξε ὁ Ἀντρέας στὸ

Θάν τῇ νιώσουμε τὴ συνδουλὴ αὐτὴ ; Ὁ Θεὸς νὰ δώσει νὰν τὴ νιώσουμε καὶ νὰν τὴ βάλουμε δὲ πρᾶ-
ξῃ. Καὶ τότε νὰν τῷχετε γιὰ σίγουρο, δὲ θὰ θαμά-
ζουμε καὶ δὲ θὰ ζουλεύουμε τὸ Βούργαρο, ἀλλὰ θὰ
πέφτει μπρούμυτα ὁ Βούργαρος νὰ προσκυνᾷ τὸ
Ρωμιό.

*

Δὲν εἶναι γραφτό του νὰ πεθάνει αὐτὸ τὸ "Ε-
θνος. Ἡ ζωὴ δὲν τοῦλειψε καὶ ἡ ζωὴ κάθε τόσο
καὶ ξεπετιέται ἀπὸ διάφορες μεριές· σήμερ' ἀπὸ δῶ-
κι αὐριο ἀπὸ κεῖ. Φανέρωμα ζωῆς πλατιάς εἶναι καὶ
τὸ βιβλίον τοῦ "Ἰδα" ζωὴ πλατιά κλεῖ στὰ στήθια του
καὶ ὁ ἥρωας ὁ συγγραφέας του.

Νὰ πληθύνουν οἱ τέτοιαι καὶ τὰ λέμε. Καὶ θὰ
πληθύνουν. Γιατὶ τὸ μαχαίρι πῶς ἐβόλασε στὸ κόκ-
καλο, οἱ καιροὶ δὲ μᾶς καρτεροῦν, ὁ ἐθνικὸς θάνα-
τος ὁλοῦθε μᾶς περιζώσε, καὶ στήν ἀπελπισιὰ του
κανεὶς χουφτώνει τὸ μαχαίρι καὶ ἀπὸ τὴν κόψῃ καὶ
γίνεται ἥρωας.

Ὁ "Ἰδας" μὲς ἀπὸ τὴν ἀπελπισιὰν ξεπήδησε. Δὲν
μπορεῖ, θὰ τραβήξει καὶ ἄλλους στὴ φωτεινὴ καὶ δο-
ξασμένη ἀνηφορίᾳ του, θὰ τραβήξει ἀλάκαιο τὸ
"Εθνος" μιὰ μέρα.

Μὲς ἀπὸ τὸ σκοτάδι σὰν ἀστραπὴ φεγγαδόλησε·
μᾶς ἔδειξε τὸ πηχτὸ σκοτάδι, μὰ καὶ δὲ μᾶς ἀπέλ-
πισε, γιατί τὴν ἴδια ὥρα μᾶς ἔδειξε καὶ τὸ φῶς καὶ
μᾶς ἔκαμε νὰν τὸ λαχταρήσουμε.

Πόσοι λαοὶ δὲ συρθήκανε πίσω ἀπὸ ἕνα βιβλίον
καὶ δὲ σωθήκανε μ' αὐτό. Τὸ βιβλίον τοῦ "Ἰδα" μᾶς
κάνει κ' ἐλπίζουμε πῶς καὶ γιὰ μᾶς

ἡ μεγάλη αἶθα ἔρχεται . . .

ἡ αἶθα τοῦ ἐθνικοῦ ξαναγεννημοῦ.

Ο ΝΟΨΜΑΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΒΑΓΓΕΛΙΟ

(ΙΔΑΣ : Μαρτύρων καὶ Ἡρώων αἷμα...)

ΟΙ ΒΟΥΡΓΑΡΟΙ

Γιὰ νὰ συμμαζίσουν τὸ ἔθνος τους τίποτε δὲν
τοὺς πειράζει νὰ κάμουν, καμιά δυσκολία δὲν εἶναι,
κανέναν κόπο, κανέναν ἐμπόδιον· ὅλα εἶναι μικρὰ καὶ
ἀσήμαντα, πούπετα δὲ σταματοῦν γιατί ἕνας εἶναι
ὁ πόθος τους, νὰ κάμουν τὸ ἔθνος τους. Τὰ μέσα δὲ
σημαίνουν τίποτε· γιὰ νὰ συμμαζίσουν τὸ ἔθνος
τοὺς μεταχειρίζονται πολιτικὴν, διπλωματία, φόνους,
ἐκβιασμούς, ἄρπαγές, συκοφαντίες, ψευτιές καὶ ὅλα
τὰ καλὰ. Πούπετα δὲ σταματοῦν γιατί ἕνας εἶναι
ὁ σκοπὸς τους, νὰ κάμουν τὸ ἔθνος τους. Στὰ μέσα
δὲν κάνουν διάκριση· δὲν κάνουν μόνο φόνους, κάνουν

φαρμακοπουλεῖο νὰ ζετᾷσιν μήπως καὶ γελαστήκανε
στὴν ποιότητα τοῦ μαγγανησιοῦ ἢ στὴ συνταγή.
"Ὁχι. Λοιπὸν ποῖός νάφται; Δὲν ἔσταιγε κανεὶς
παρὰ τὴν ἀβρότητα· τὸ στομάχι τῆς δύστηνης δὲ σή-
κωνε τὸ παραμικρό, δηλαδὴ δὲ σήκωνε πᾶς τὴν ἀβρό-
στια θεραπεία, γιατί, ὅπως τοὺς τὸ ἔχῃσιν ὁ
γιατρός, γερή, μήτε θὰ παρατηροῦσε τὴν ἀσήμαντη
δόση. Γι' αὐτὸ ἀπελπίστηκε ὁ κ. Μαλαμής. Κατα-
λάβαινε κιόλας πῶς ὁ κ. Ἀντρέας σὰ νὰ τὸ εἶχε
παραπόνο πού μὲ τὰ φουσκοπλυσίματα, περίφημα
τὰ πηγαίνανε καὶ ἄξαφνα μὲς τὰ χέλας μὲ τίς και-
νούριες του τίς σκόνες. Σὰ νὰ πειράχτηκε ὁ για-
τρός κ' ἐφυγε λέγοντας τοῦ Ἀντρέα, γιὰ νὰ τὸν ἡ-
συχάσῃ, πῶς καλὰ, καὶ νὰ ἐκκολοθῇσιν τὰ βο-
ρικομμένα τὰ φουσκολόουτρα, μὰ πῶς δὲν εἶναι ἀνά-
γκη νὰ ξανάρθῃ πρὶν ἀπὸ τὴν πέμπτῃ. Τόλεγε κυρια-
κή, τίς εἴκοσι ὀχτὼ τοῦ Τρυγητῆ.

Στὴ ζωὴ μᾶς ὑπάρχουν στιγμὲς πῶς σημαντι-
κὲς ἀπὸ τίς ἄλλες, ἐκεῖνες ὅπου μοιάζει σὰ νὰ συγ-
κεντρώνεται ἡ ζωὴ μας. Μὲ μιὰ λέξη πού τότες θὰ
πῆς, μ' ἕνα κίνημα πού θὰ κάμῃς, ὅλα τάλλαζεις,
ἀφοῦ ἀλλάζεις τὸ μέλλο. Ἐννοίωσε ὁ Ἀντρέας πῶς
δὲν τὸν ἡσυχάζει, ὅπως τὸ θαῖρεψε πρῶτα, ὁ για-
τρός, ὅταν τοῦ ἔλεγε φέγοντας πῶς τρεῖς βιζίτες

καὶ δολοφονίες, ρίχνουν καὶ δυναμίτη· σκοτώνουν,
καίουν, ρημάζουν, ἀρπάζουν, βασανίζουν, κόβουν μύ-
τες καὶ αὐτιά, βγάζουν μάτια, γδέρνουν, σουβλί-
ζουν καὶ δὲν ντρέπονται πού κάνουν τέτοια, μόνο
τραβοῦν μπροστά, ἴσια, ἐπέμονα, μὲ πείσμα, στα-
θερὰ καὶ ἀγύριστα. Καὶ δὲν λησμονοῦν τὸν πόθο
τους τὸν ἕνα, τὸ μοναδικὸ σκοπὸ τους, νὰ κάμουν
τὸ ἔθνος τους. Δὲν πηγαίνουν σύμφωνα μὲ τὴ θρη-
σκεία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐλεημοσύνης. Δὲν εἶναι
χαλασμένοι ἀπὸ τὸν τωρινὸ πολιτισμό. Δὲν ἔχουν ἐ-
κείνη τὴν ἀνούσιαν ἡθική, πού ξεχωρίζει τάχα, στήν
πολιτική, τὰ θεμιτὰ ἀπὸ τὰ ἀθέμιτα. Δὲ μεταφέρ-
νουν τὴν κοινωνικὴ ἡθικὴ μέσα στὰ πολιτικά, γιατί
νοιώθουν πῶς πολιτικὴ μὲ ἡθικὴ δὲν ὑπάρχει, οὔτε
συμβιβάζεται. Ἐπειδὴ ὅμως ξέρουν πῶς ἡ δημοκρα-
τικὴ καὶ φιλόφρων Εὐρώπη πηγαίνει σύμφωνα μὲ
τὴ θρησκεία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ
ντρέπεται τώρα νὰ σκοτόνῃ, νὰ καίῃ, νὰ ρημάζῃ καὶ
νὰ βασανίζῃ, τῆς παριστάνουν ἄλλοιως τὰ πράγματα
πού κάνουν, καὶ ἡσυχάζει. "Ὅταν ὅμως νοιώσουν πῶς
μ' ὅλα τὰ λόγια τους ἡ Εὐρώπη — ἡ εὐαίσθητη Εὐ-
ρώπη! — τρεμάζει ἀπὸ τὸ δυναμίτη, τότε σταμα-
τοῦν μιὰ στιγμή αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι πού κόβουν μύ-
τες, βγάζουν μάτια, σκοτώνουν, γδέρνουν καὶ σου-
βλίζουν, καὶ μὲ πολὺ κλαψιάρικη φωνὴ προσκλαίον-
ται καὶ λέν· «Εὐρώπη μου, μὲς βασανίζουν οἱ
Τούρκοι, τί νὰ κάνουμε ; Ἀπελπίστηκε ἀπὸ τὰ βέ-
σανα ὁ λαὸς μας πού στενάζει, καὶ σηκώθηκε στὸ
πόδι· καὶ ἀπὸ τὴ μεγάλη του τὴν ἀπελπισίαν ἔχκε
τὰ λογικά του, δὲν ξέρεῖ τί κάνει καὶ ρίχνει δυνα-
μίτη». Θαυμάσιοι τεχνίτες καὶ θεατρίνοι. Τὰ κό-
βουν ἔτσι τὰ πράγματα, πού δικαιολογεῖται μιὰ χα-
ρὰ κάθε τους πράξη τρομαχτικὴ καὶ συγκινεῖται
πάντα ἡ εὐαίσθησις τῆς Εὐρώπης. Αὐτοὶ ἐνῶ ἐξα-
φνίζουσιν Ἕλληνες καὶ γυρεύουν νὰ πνίξουν κάθε
πνοὴ ἑλληνική, μὲ τίς ὥραιες τους ψευτιές, οἱ κουτο-
πόνηροι, πείθουν τὴν Εὐρώπη πῶς αὐτοὶ πνίγονται
ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες καὶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ πᾶν
νὰ χαθοῦν. Καὶ ἂν καμιά φορὰ ἀναγκασθοῦν νὰ ὁ-
μολογήσουν πῶς σκότωσαν καὶ κανέναν Ἕλληνα πα-
πὰ ἢ δάσκαλο ἢ προσετό, τὸν βγάζουν καὶ προδότη
καὶ λέγουν πῶς γι' αὐτὸ τὸν ἐσκότωσαν. Καὶ οἱ Εὐ-
ρωπαῖοι πιστεύουν βιαστικὰ τὰ λόγια τους, ἀλλὰ
δὲ συλλογίστηκαν πῶς ἐχθροὺς ποτὲ τοῦ δὲν προδί-
δει κανεὶς. Οἱ Ἕλληνες δὲν μπορεῖ νὰ γίνουν προδό-
τες Βουλγάρων. Ὅπως οὔτε οἱ Βούλγαροι Ἕλλη-
νων. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἔκχμαν ποτὲ συμφωνία μὲ τοὺς

Βουλγάρους νὰ ἐπαναστατήσουν μαζί τους. Μὲ τοὺς
Τούρκους οἱ Βούλγαροι τὰ ἔχουν πολὺ καλὰ καὶ εἶ-
ναι ἀρκετὰ ἔξυπνοι ὥστε νὰ ὠφελοῦνται ἀπ' αὐτοὺς
ὅσο μποροῦν περισσότερο· ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸ κρύψουν
ἀπὸ τὴν εὐαίσθητη Εὐρώπη, συκοφαντοῦν τοὺς Ἕλ-
ληνες πῶς αὐτοὶ κάνουν συμμαχίες μὲ τοὺς Τούρ-
κους τὰ πῶς παράλογα, ἀλλόκοτα, ἀδιάντροπα. Ἀ-
νόητα ψέματα τὰ λέν αὐτοὶ καὶ τόσο ἡσυχὰ καὶ ἀ-
τάραχα. Οἱ Βούλγαροι λέν συχνὰ καὶ χωρίς ντροπὴν
πῶς καλλίτερα ἔχουν τοὺς Τούρκους ἀπὸ τοὺς Ἕλ-
ληνες, ἀποροῦν ὅμως ὅταν μεις λέγουμε τὸ ἴδιο γιὰ
Βουλγάρους, τόσο ὀρενιάζουσιν πού γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦν
κάνουν πῶς ἀποροῦν, γιατί ἀλήθεια δὲν ἀποροῦν γιὰ
τοῦτο. Ὡς Φαρισαῖοι, καλὰ κάνετε νὰ γελάτε τὴν
Εὐρώπη ἀφοῦ ἡ Εὐρώπη ξαναμωράθηκε. Εἰσθε θαυ-
μάσιοι γιατί εἰσθε ὁλοῦτε ἀνέθικοι. Μισὲς δου-
λειὲς δὲν ξέρετε, δὲν κάνετε μισὲς κακίες, εἰσθε ὡς
τὸν πάτο ἀνέθικοι καὶ θέλω νὰ σᾶς προσκυνήσω,
τόσο σᾶς σέβομαι. Μερικοὶ φιλόσοφοι πιστεύουν πῶς
καλοὶ εἶναι μόνον οἱ δυνατοὶ καὶ ὅλοι οἱ ἀδύνατοι
εἶναι κακοί. Σωστὸ εἶναι τοῦτο, κακοὶ εἶναι οἱ Ἕλ-
ληνες πού εἶναι ἀδύνατοι. κακοὶ εἶναι οἱ Βούλγαροι,
οἱ δυνατοί. Καὶ τόσο τοὺς σέβομαι πού θὰ τοὺς προ-
σκυνήσω τοὺς Βουλγάρους.

ΣΤΟ ΣΚΟΛΕΙΟ

...Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Ἀλέξης πῆγε στὸ σχολεῖο.
Ὁ διευθυντὴς μάθαινε τὰ παιδιὰ σὲ μιὰ τάξη νὰ
πραγματοῦν ἕνα ποίημα σχολαστικὸ πού εἶχε καμει
ὁ ἴδιος γιὰ τὸν καινούργιο Δεσπότη πού θὰ ἔρχον-
ταν καὶ νῆς τίς μέρες. Σ' ἄλλη τάξη ὁ δάσκαλος
λέγει ἐνὸς παιδιοῦ πού στέκονταν μπροστά στὸν
πίνακα·

— Γράψε σὺνον.

Ἀλέξης.—Τί εἶναι σὺνος ;

Μαθητὴς.— . . .

Δάσκαλος.—Πῆς ἐσύ ὁ δεύτερος ;... Ὁ τρίτος...

Ὁ τρίτος μαθητὴς.—Ζ. . . .

Ἀλέξης.—Ζῶν.

Μαθητὴς.—Ζῶν.

Ὅλα τὰ παιδιὰ ξεκαρδίζονται.

Δάσκαλος.—Αὐτὰ δὲν τὰ ἔμαθον ἀκόμη, κύριε.

Προτίθεται νὰ διακρίσῃ τὰ δένδρα εἰς καρποφόρα
καὶ ἀκαρπα, ὡς φέρ' εἰπεῖν τὴν μηλιὰν καὶ τὴν κυ-
πάρισσον, τοὺς δὲ καρποὺς θὰ διακρίσῃ εἰς δύο τε-
χέεις, εἰς ὠφελίμους καὶ ἀνωφελεῖς, ὡς φέρ' εἰπεῖν...

Ἀλέξης.—Τὸ μῆλον καὶ τὸ κυπαρισσόμηλον.

τὴν καρδιά τὰ βόσκονα τὰ περσμένα καὶ τὸν πνί-
γανε τὰ βάσανα τοῦ τὰ τωρινὰ. Τὸν παρακαλοῦσαν
κάποτε οἱ φίλοι τοῦ τὸ βράδι, στὸ σαλόνι, νὰ τοὺς
διαβάσῃ τίποτις. Τὴ δευτέρα εἴκοσι ἐννιά, τὴ μέ-
ρα πού ἔγραψε τοῦ κ. Μαλαμῆ, πᾶρ νὰ τοὺς δια-
βάσῃ, ἀφοῦ σηκώθηκε ἀπὸ τὸ τραπέζι καὶ ἀνέθηκε
στῆς Κατινούλας, κατ' στίχους ἐνὸς ποιητῆ πού
τοὺς λάτρεβε ἡ Ὀλία. Ἡ φωνὴ του ἔτρεψε. Θυμό-
τανε ὅταν τοὺς ψιθυρίζανε μαζί ἀβρόδωνιασμένοι.
Θυμότανε ἄξαφνα καὶ τὸν πόνο τίς προάλλες ἐκεῖ
ἀπάνω τῆς ἀμύνης πού ἡ ψυχὴ τῆς κοδόντανε. Πο-
τέ του δὲ συγκίνησε καὶ δὲ συγκινήθηκε τόσο μ' ἕνα
διάβασμα. Δὲν ξέρανε τί γινότανε μέσα του. Ποῖός
νὰ τὸ μαντέψῃ ; Γιὰ νὰ τὸ ξεχάσῃ καὶ ὁ ἴδιος τὸν
καημό του, σὰν πῆγε στήν κάμερή του, χρειάστη-
κε νὰ πιάσῃ βιβλίον, γιατί καὶ στήν παραζάλη δού-
λεβε πάντα ὁ Ἀντρέας. Ἀρπάξε τὸ Σοφοκλή του,
ξαναπέρασε τὸ Φιλοκτήτη. Προχωροῦσε καὶ ἀσάτιζε.

"Ὁχι ! Ὁχι ! Δὲν τὸν κατάλαβε ὡς τότες· τώρα
τὸν καταλάβαινε μὲ τὴν ἀβρότητα. Δὲν εἶναι τίχνη
ἀφθ' ἔπαθε καὶ δαρήθηκε ὁ ποιητὴς του γιὰ νὰ βρῇ
τέτοια ποίηση. Ὁ ἀνθρώπινος πόνος φωνάζει στήν
ποίησή του. Βοᾷ, βοᾷ τηλωπὸν ἰωάν, πού δὲν τὴν
ἀκούγε ὁ Ἀντρέας. Καὶ μόνος, ἄξαφνα, στήν κάμε-

τὴν δευτέρα πρῶτ' ἔγραψε γραμματάκι τοῦ κ. Μα-
λαμῆ, δυὸ λόγια μετρημένα καὶ ἀποφασιστικά. Ξα-
νάρχισε μάλιστα τὸ γραμματάκι, γιατί ὁ παστρικός
καὶ συνειδητὸς ἄνθρωπος ἔτυχε νὰ λεκιάσῃ τάντρεσσο
στὸ πανώγραμμο. Ἐτσι ταχτικά ὅλα καὶ σιέττα.
Τὴν τρίτην τριάντα τοῦ Τρυγητῆ, κατέθηκε πρόθυ-
μος στὸ Χαμονοκόφι ὁ ἀξιόλογος κ. Μαλαμῆς. Καὶ
τοὺς μίλησε πᾶς παστρικός. Ἐπρεπε τὸ χειρουργημα
νὰ γίνῃ χωρὶς ἄργητα. Ἡ μόνη σωτηρία.
Ὁ λόγος τοῦ γίμισε τὸ νοῦ. Τὸ λόγο τοῦ για-
τροῦ συλλογιότανε, μ' ὅλες του τίς δουλειές, καὶ μ'
ὅλες τίς βιζίτες, γιατί στὸ μεταξύ φτάνανε λογιῶ
λογιῶ μουσκαφίρδες στὸ σπῆτι. Ἀπὸ τὴ δευτέρα,
εἴκοσι δυὸ, ἦρθε μὲ τὴ γυναῖκα του ἕνας μεγάλος
φίλος τοῦ Ἀντρέα, ὁ κ. Πολάντος τοῦ Ἐθνικοῦ
Ἰστοιτοῦ τοῦ τῆς Γαλλίας, τίς εἴκοσι ἔξη παρασκεδῆ,
ἕνας ἀνιψιὸς τῆς Ἀννης κ' ἡ ἀδερφή του ἡ Λίτσα,
παντρεμένη πρὸ ἕνα χρόνον. Εἶτανε καὶ ὁ Πάβλος. Ὁ
Ἀντρέας, πού δὲν ἀμελοῦσε οὔτε δευτερόλεπτον τὴν
Κατινούλα, ταχτικά περιποιοῦσαν καὶ τοὺς ξένους.
Οἱ λογισμοὶ τοῦ ὅμως λογισμοί· τοῦ πλημμυρίζανε

Δάσκαλος. — Ἀκριδῶς.
 Ἀλέξης. — Μὰ τότε γιατί βάζετε τὸ κυπαρίσσι στὰ ἄκαρπα δέντρα ἀφοῦ βγάζει κυπαρισσόμηλα;
 Δάσκαλος. — Ἐχετε δίκαιον. Τέλος πάντων...
 Ἀλέξης. — Ἐλπίζω πὺς τὰ παιδιὰ ξέρουν τὴν ἰθνηκὴ τους ἱστορία. Πού φθάσατε ὡς τώρα;
 Δάσκαλος. — Στοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλείου.
 Ἀλλὰ θὰ προχωρήσωμεν μέχρι τῶν Μηδικῶν πολέμων.
 Ἀλέξης. — Τὰ μετὰ τὰ Μηδικὰ ποῦ θὰ τὰ μάθουν;
 Δάσκαλος. — Στὴν τελευταία τάξη, δηλαδὴ στὴν ἑκτη.
 Ἀλέξης. — Δηλαδή, ὡς ποῦ θὰ μάθουν;
 Δάσκαλος. — Τοὺς Μηδικούς πολέμους μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, συμπεριλαμβανομένου.
 Ἀλέξης. — Καὶ ἔπειτα;
 Δάσκαλος. — Δὲν μένει πλέον καιρὸς δι' ἄλλα.
 Ἡ ἱστορία ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πέμπτην τάξιν καὶ περταύεται εἰς...
 Ἀλέξης. — Εἰς τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον.
 Δάσκαλος. — Μάλιστα, εἰς τὴν ἑκτην.
 Ἀλέξης. — Βέβαια, ἀφοῦ εἶναι ἡ τελευταία τάξη. Ὡστε τὸ τί ἦταν ὁ Ἀλέξανδρος δὲ θὰ τὸ μάθουν οἱ μικροὶ αὐτοὶ Μακεδόνες; Ἀπὸ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ὡς σήμερον θὰ μείνῃ στὸ μυαλὸ τους χάρις; Χὰρις διόμισιν χιλιάδων χρόνων;
 Δάσκαλος. — Βαδίζομεν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προγράμματος.
 Ἀλέξης. — Καλὰ κάνετε.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΗΚΑΡΙΟΥ

Μία βραδεῖα ἔφθασαν σ' ἓνα χωριὸ μυστηριεῖς ἀπὸ τῆ βροχῆ καὶ κατακουρασμένοι ἀπὸ μακρὸ καὶ δύσκολο δρόμον. Ὁ ἀρχηγὸς μύρασε τὰ παιδιὰ του σὲ μερικά σπιτία γιὰ νὰ στεγνώσουν καὶ νὰ κοιμηθοῦν καλὰ· καὶ ὁ ἴδιος πῆγε σ' ἓνα σπιτί με τέσσερεις ἄλλους. Μόλις κάθησε, ρώτησε τὸ σπιτονοικοκύρη ἂν ἔφερε ποῦ βρίσκονταν κείνη τὴν ἡμέρα ὁ καπετὰν Εὐθύμης, καὶ ἐκεῖνος ἀποκρίθηκε πὺς ἦταν στὸ Ζέλοβο. Τότε ζήτησε νὰ βροῦν κανέναν ἄνθρωπον νὰ στείλουν με γράμμα στὸ Ζέλοβο. Ἐφεραν δύο χωριανούς καὶ ἔγραψε ὁ ἀρχηγὸς τὸ γράμμα στὸν Εὐθύμη, λέγοντάς του νὰ ἔλθῃ ὡς ἔξω ἀπὸ τὴ Στάτισσα τὴν ἄλλη μέρα γιὰ ν' ἀνταμωθοῦν. Οἱ χωρικοὶ πῆραν τὸ γράμμα καὶ ἔφυγαν. Τὸ πρῶτ' ἦσαν χωριάτες νὰ δοῦν τὸν καπετάνιο· τοὺς ρώτησε γιὰ

ρῆ του, ἔσπασε στὰ κλάματα δυνατὰ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι'.

"Ομορφο ταξίδι.

Ἐκείνη τῆς Ἀντιγόνης ἡ ἀκτίς ἀελίου — «ἀχτίνα τοῦ ἡλίου χαριτωμένη» ποῦ τὴ λέει τῆς Ἐρωφίλης ὁ ποιητὴς — ἡ ἀχτίδα ποῦ ἀρχισε νὰ γλυκοτρίμῃ με τὴς βίβλιτες τοῦ κ. Μαλαμέ στὸ Χαμονοκόρφι, δὲ φώτιζε ἀκόμη πολὺ πολὺ τὸν οὐρανὸ τῆς θλίψης καὶ τῆς καταχνιάς. Πρῶτα πρῶτα, εἴτανε ἀδέσποτο ἂν ἡ Κατινούλα εἶχε δύναμη ἀρκετὴ γιὰ νὰ καταπιαστῇ τέτοιον ταξίδι, δύο δυόμισιν ὥρες σιδηροδρόμου, μιά ὥρα με τὰ μάξιν ἀπὸ τὸ σπιτί, στὸ σταθμὸ τοῦ Λ. Τὸ πιδ σπουδαῖο, δὲν ξέραν ἂν μπορούσε, στὴν κατάστασιν ὅπου βρισκόταν ἡ ἄρρωστη, νάντζῃ καὶ στὸ χειρουργημα. Ἐμελλε γι' αὐτὰ νὰ δώσῃ τὴ γνώμη του ὁ κ. Σεβιλιάς. Τοῦ μῆνισης ἀπὸ τὴς τριάντα τοῦ Τρυγητῆ ὁ κ. Μαλαμέ. Δὲ χάσμερνε ὁ συνάδερφος καὶ ἀποκρίθηκε ἀμέσως πὺς θάρθῃ νὰ δῇ τὸ κορίτσι στὸ Χαμονοκόρφι. Τὸν προσμείνανε παρασκευῆ, δύο τοῦ Σταθροῦ.

Παρουσιάστηκε λοιπὸν ὅπως τότεξε, παρασκευῆ, τὰ πόδεμα, μαζί με τὸν κ. Μαλαμέ. Χοντρός ἄ-

τὸ χωριό, γιὰ τὴς δουλειῆς του καὶ ἂν περνεῖ στρατὸς ἀπὸ καὶ ἀποκρίθηκαν πὺς στρατὸς μένει σ' ἓνα ἄλλο χωριὸ μακρύτερα. Ἐπειτα παράγγειλε νὰ ἐτοιμάσουν ἓνα σφαχτὸ καὶ νὰ τὸ μοιράσουν στὰ σπιτία ποῦ ἔμεναν τὰ παιδιὰ· στὸ δικὸ του τραπέζιν κράτησε δύο προσετοὺς νὰ φάγουν μαζί· τὸ ἀπόγευμα πῆγαν οἱ δύο αὐτοὶ χωριανοὶ νὰ μνηύσουν καὶ τοὺς ἄλλους νὰ ἔλθουν καὶ αὐτοὶ κατὰ τὸ βράδυ, νὰ τοὺς μιλῇ ὁ καπετάνιος. Ἐξαφνὰ μπαίνει ἡ σπιτονοικοκυρὰ καὶ λέγει πὺς μιά γρη῏ εἶδε στρατὸ στὸ δρόμον ἀπὸ τὸ Κονομπλάτι. «Αἶ, θὰ περάσῃ», εἶπε ὁ Παῦλος. Σὲ λίγο πάλι ἔρχεται ἡ γυναῖκα καὶ λέγει πὺς ὁ στρατὸς ζύγωσε στὸ χωριό. Σηκώθηκαν, πῆγαν στὰ παράθυρα καὶ εἶδαν στρατιώτες μέσα στὸ χωριὸ σκορπισμένους. Ἀμέσως ὁ ἀρχηγὸς μνηξ στὰ καταλύματα νὰ εἶναι ἐτοιμοὶ μὰ νὰ μὴν κουνηθῇ κανένας. Ἐπειτα ἀπὸ λίγα λεπτά ἔρχονται δύο γυναῖκες καὶ λέγουν πὺς ὁ στρατὸς τράβηξε κατὰ τὸν ἀπάνω μαχαλᾶ, καὶ ἂν θέλουν, νὰ φύγουν. Ἐρχονται καὶ ἄλλες γυναῖκες σταλμένες ἀπὸ τὰ καταλύματα καὶ ρωτοῦν τί νὰ κάμουν, νὰ φύγουν, νὰ πυροβολήσουν; Ὁ ἀρχηγὸς τοὺς μῆνυσε νὰ μὴν πυροβολήσῃ κανεὶς χωρὶς νὰ διατάξῃ αὐτός, τίποτε νὰ μὴν κάμουν παρὰ νὰ μένουν στὴ θέσιν τους. Ἐρχονται πάλι γυναῖκες καὶ λέγουν πὺς ὁ στρατὸς κατεβαίνει πρὸς τὰ κάτω. Ὁ ἀρχηγὸς εἶχε πιάσει τὸ παράθυρό μ' ἓνα χωριανὸ καὶ κύτταξε· εἶδε μερικοὺς στρατιώτες ποῦ πῆγαιναν στὸ ἀντικρινὸν κατάλυμα· ἔρχισαν οἱ στρατιώτες νὰ χτυποῦν με τοὺς κόπανους στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ, ἀλλὰ καμμὴν ἀπάντησιν δὲν ἔλαβαν· ἔρχισαν νὰ χτυποῦν δυνατώτερα, φωνάζοντας «Νὰ κάψουμε τὸ σπιτί». Σηκόνει ὁ ἀρχηγὸς τὸ τουφέκι του καὶ πυροβολεῖ· ὁ χωριανὸς ποῦ ἦταν κοντὰ του τραβᾷ καὶ αὐτός· ἀρχίζουν καὶ ἀπὸ τὸ ἀντικρινὸν κατάλυμα νὰ πυροβολοῦν. Οἱ Τούρκοι σκόρπησαν· πιάζουν ὅμως θέσεις καὶ πυροβολοῦν καὶ αὐτοί.

Οἱ πυροβολισμοὶ κόπηκαν· ὁ ἀρχηγὸς με τοὺς δικούς του κατεβαίνει κάτω στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ καὶ μπαίνουν σ' ἓνα μικρὸ στάβλο, γιὰτὶ ἐπάνω δὲν ἦταν ἀσφαλισμένοι. Στάθηκε στὴν πόρτα καὶ βλέπει ἓνα στρατιώτη ποῦ ἔρχεται κατὰ τὴν αὐλὴν τραβᾷ, καὶ ὁ στρατιώτης πέφτει· ἓνα ἀπὸ τὰ παλληκάρια του βγαίνει καὶ παίρνει τὸ τουφέκι τοῦ σκοτωμένου.

Ἀρχισε νὰ νυχτόνη· ὁ ἀρχηγὸς προσεχτικὰ βγαίνει ἔξω με δύο ἀπὸ τὰ παιδιὰ του· οἱ ἄλλοι μένουν μέσα, προσμένοντας. Ἀκούσθηκε μιά τουφεκιὰ καὶ

ὕστερα μιά φωνή· «Μὲ χτύπησαν, παιδιὰ». Ἡρ-
 χουνταν πίσω ὁ ἀρχηγὸς κατὰ τὸ στάβλο· μπῆκε μέσα καὶ κάθησε σὲ κατὶ ἄχυρα· φώναξε ἓναν ἀπὸ τοὺς συντρόφους του καὶ, βγάζοντάς ἀπὸ τὸ λαιμὸ τὸ σταυρὸ ποῦ φοροῦσε εἶπε· «Νὰ τὸ δώσῃς στὴ γυναῖκα μου· καὶ τὸ τουφέκι στὸ υἱό μου· νὰ πῆς ὅτι τὸ καθῆκον μου τὸ ἔκανα». Ἐξέσωσθηκε καὶ ἔπασαν λίρες ἀπὸ τὸ κεμίρι του ποῦ τὸ εἶχε τρυπήσει τὸ βόλι, φάνηκαν αἵματα, ἔρχισαν πόνοι· καὶ ἔλεγε· «Σκοτώστε με, βρε παιδιὰ, πὺς θὰ μ' ἀφήστε στοὺς Τούρκους;» Ὅσο περνεῖσε ἡ ὥρα τόσο πονοῦσε δυνατώτερα· ὅταν τὸν συνέπαιρνε φοβερός ὁ πόνος, σχεδὸν βογγοῦσε καὶ ἔλεγε· «Πονῶ, σκοτώστε με» καὶ πάλι «Σκοτώστε με» καὶ ἄλλοτε ὠνόμαζε τὰ παιδιὰ του. Ὁ σύντροφος ποῦ εἶχε ἔλθει κοντὰ του εἶπε· «Καπετάνιε, δὲ σ' ἀφίνομε στοὺς Τούρκους» καὶ ἔσκυψε καὶ τὸν ἐρίλησε στὸ στόμα· τὰ χεῖλη του ἦταν ψυχρὰ. Καὶ πάλι τὸν συνεπῆραν οἱ πόνοι δυνατοί, καὶ ἔλεγε ὅλο πιδ σιγανὰ· «Πονῶ, σκοτώστε με».

Δὲν μπορούσε πιά νὰ κουνηθῇ ἀπὸ τὴ θέσιν του· οὔτε τὰ παιδιὰ του δὲν ὠνόμαζε τώρα· ὡς ποῦ δὲν ἀκούσθηκε πιά φωνή...

Οἱ Τούρκοι φοβοῦνταν νὰ προχωρήσουν στὸ σκοτάδι· ἔμειναν στὴς θέσεις ποῦ εἶχαν πιάσει, περιμένοντας τὸ πρῶτ'. Ἀκούσθηκαν πάλι πυροβολισμοὶ κατὰ τὸ ἀντικρινὸν σπιτί καὶ ἀμέσως ἔπειτα μπαίνει ἓνας ἄνθρωπος μέστω στάβλο ντυμένος χωριάτικα· τὸ ρωτοῦν ἀπὸ ποῦ εἶναι καὶ τί ἔλθει· ἀποκρίνεται πὺς ἔδωσε τὰ ἀγγελάδια του καὶ οἱ στρατιώτες τὸν πῆραν με τὴ βίχ νὰ τοὺς ἰδηγήσῃ· ἀπὸ τὴς τουφεκιᾶς φοβήθηκε καὶ ἔρθε μέσα. Γύρισε ἓνας καὶ εἶπε σιγὰ στοὺς ἄλλους· «Δὲν εἶναι ἀπὸ δῶ αὐτός, θὰ εἶναι Βούλγαρος. Αὐτὸς μᾶς πρόδωκε, θέλει κόψιμο». Ἐνας ἄλλος εἶπε· «Σταθῆτε, βρε παιδιὰ, δὲν ξέρουμε τί ἄνθρωπος εἶναι». Μὲ τὴς φοβέρας τὸν ἔβαλαν καὶ πῆγε ἄθελα νὰ κυττάξῃ ἂν ἀπὸ τὴν ἄλλη μερὶα τοῦ σπιτιοῦ, πίσω ἀπὸ τὸν τοῖχο, εἶναι στρατιώτες· πῆγε ὡς τὴ γωνία καὶ γύρισε πίσω· δὲν εἶδε κανέναν. Ἀποτάχισαν νὰ φύγουν. Κατὰ τὰ μεσάνυχτα διώχουν τὸν ἄνθρωπον, πηδοῦν τὸν τοῖχον με προσοχὴ νὰ μὴν κάνουν ταραχὴ, καὶ φεύγουν κρυφὰ κατὰ τὸ βουνὸ μέστω σκοταδι.

ΙΔΑΣ

ἄνθρωπος, ὅχι ἀψηλός, σαράντα χρονῶ, ζουρισμένος καὶ μ' ἓνα παχὺ μουστάκι, κατὶ μάτια βαθουλωμένα ποῦ δὲν τᾶβλεπε. Δὲν ἐμελλεζε γιὰτὸς· ἐμοιαζε περισσότερο χωρικός ποῦ ντύθηκε πολιτικά, ποῦ ἔβαζε μάλιστα πρῶτ' φορά τὰ κερικατικὰ του. Νὰ μὴν τὰ κρύφτουσε, δὲν ἔφερε τοῦ Ἀντρέα, μπιστοσύνη μεγάλη δὲν τοῦ ἔμπνευε ὁ φόβος, καὶ χρειάστηκε νὰ θυμηθῇ ὅσα τοῦ εἶπε ὁ κ. Μαλαμέ γιὰ τὸ Σεβιλιά, ποῦ ἔκαμε ὠραῖες σπουδὰς στὸ Παρίσι καὶ ἔπειτα βγῆκε νὰ γυρίσῃ τὸν κόσμον· νὰ μάθῃ τί γίνεται καὶ ἄλλου στὰ νοσοκομεῖα καὶ στὴ γινατρικὴ. Φαίνεται πὺς ἐκεῖ ἔνοιζε καὶ ὁ νοῦς του, καθὼς τὸ κατάλαβε ὁ Ἀντρέας κατόπι, καὶ ἀπὸ καὶ ἀπὸ χίλια εἰδωτὰ καὶ ἀκουστὰ, βαστοῦσε καὶ κάποια γελαστὴ φαριδιονοχία φιλοσοφία, μόρφωσε καὶ ἀνεξάρτητη κρίσιν. Καὶ τότες δὲν τὸν ἐμελε ποτέ του γιὰ τὸ τί λέγανε οἱ ἄλλοι· κοίταζε τί λέγανε τὰ πράγματα. Δόγματα δὲν προσκυνούσε. Ὁ Μπρετόνιος, σὰν τὸ Ῥωμιό, ἀγαπᾷ τὴ θάλασσα· εἶναι νάφτης ἀξιόλογος, νάφτης γεννημένος. Ἀκόμη καὶ σὰν καλλιεργηθῇ, ζῇ ὁ νάφτης μέσα καὶ σὸν πιδ σοφὸ, σὸν πιδ σπουδασιμὸν ἐπιστήμονα τῆς Μπρετάνιας· τὰ κύματα ποῦ τοῦ γυμνάσανε τὸ βλέμμα καὶ τὸ βλέψιμο, τοῦ χύσανε στὸ μυαλὸ σκέψιν βαθεῖα, φουξήσανε στὴν ψυχὴ του

λέπτερο ἀέρα.

Ὁ κ. Σεβιλιάς ἄρεσε πινώτερον τῆς Ἀννας· ἄπλως ἄνθρωπος, λείε, κεφάλι γερό, καὶ πρωτότυπος. Ἀφοῦ πιά μιλῆσανε συμβούλιο καὶ οἱ τέσσερεις κάτω στὸ σαλόνι, τοὺς ὠδήγησε ἡ Ἀννα στὴν κάμαρα τῆς Κατινούλας. Καθίστανε ὥρα. Ὅταν μπῆκανε ὁ Ἀντρέας καὶ ἡ ἀδερφή του, τὸ πρόσωπο τῆς παθιασμένης ἀλλαγμένο. Ἐλαμπε ἀπάνω ἀχτιδοῦλα χαρᾶς, σὰ νὰ ζυπνοῦσε ἀπὸ ληθαργία καὶ νὰ μὴν ἔφερε ἂν ἔπρεπε νὰ ζυπνήσῃ με τὰ σωστά της.

— Λοιπόν, τί λέτε, γιὰτὸς; ρώτησε ὁ Ἀντρέας τὸν κ. Σεβιλιά.

— Ἀνόστιμο, τοῦ εἶπε με τὴ χοντρούτσικη φωνή του, ἀφοῦ τὴν καλοκοίταξε, νόστιμο τὸ χειρουργημα. Καὶ συμφέρει. Συμφέρει πολὺ.

Ἐπειτα, πρὶν ἀποχαιρετήσῃ τὸν Ἀντρέα στὸ κατώφλι τῆς πόρτας τοῦ σπιτιοῦ, πρόσθεσε με σοβαρώτερον ὅρος, σὰ νὰ γύριζε ὁ ἴδιος νὰ ξεκαθαρίσῃ τώρα καλὰ καλὰ τοὺς λογισμούς του.

— Ἐγὼ ἔρχομαι στὸ χειρουργημα κιντῶνοι δύο εἰδῶνε. Ὁ πρῶτος, ἂν τύχῃ καὶ βροῦμε φυματίωση, γιὰτὶ τότες παίρνει ἀμέσως τὸν κατήφορον. Μὰ δὲν πιστέψω, δὲν πιστέψω διόλου νὰ βροῦμε. Ὁ δεύτερος κίντυνος, ἂν ἔξαφνα δὲ δουλέψῃ τᾶλλο τὸ νεφρί,

Ο ΝΟΥΜΑΣ,

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα Δρ. 10. — Γιὰ τὸ ἑξωτερικὸ
φρ. χρ. 10.

20 λεπτά τὸ φύλλο λεπτά 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ : Στὰ κιόσκια τῆς Πλατείας Συντάγματος, Ὁμόνοιας, Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, Σταθμοῦ Τροχιδόρου, (Ὁφθαλματρεῖο), Βουλῆς, Σταθμοῦ ὑπόγειου Σιδηρόδρομου (Ὁμόνοια), στὸ καπνοπωλεῖο Μανωλακάκη (Πλατεία Στουρνάρα), Ἐξάρχεια, στὰ βιβλιοπωλεῖα « Ἐστίας » Γ. Κολάρου καὶ Σακέτου (ὁδὸς Σταδίου, ἀντικρὺ στὴ Βουλὴ). Στὸ Βό' ο, βιβλιοπωλεῖο Χριστόπουλου.

Ἡ συντροφὴ πλερώνεται μπροστὰ κ' εἶναι ἐνὸς χρόνου πάντα

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Ὁ χοντροβούργαρος — Ἡ νίκη τῆς καθαρεύουσας — Ἐξαγνισμὸς τοῦ Λεβίδου — Ὁ κ. Καφαντάρης.

ΧΟΝΤΡΟΒΟΥΡΓΑΡΟ τὸν εἶπαν οἱ «Καιροὶ» τὸν Πετικώφ—ἴσως γιατί ὁ κ. Καννιλλίδης εἶναι λιγνός ὡς χαροῦπι. Μὴ ὁ χοντροβούργαρος αὐτὸς εἶχε θέληση, εἴταν ὁ τύπος τοῦ Βούργαρου, ποὺ τόσο ζωντανὰ μᾶς τὸν συγκαρτεῖ ὁ Ἰδίας, καὶ τέτοι οἱ χοντροὶ συγγέγονται παρὰ τὰ λιγνὰ καὶ ἀριστοκρατικὰ κορμιά.

Δὲν ξέρουμε ἂν ἔχουμε τίποτα νὰ κερδίσουμε ἀπὸ τὴν δολοφονία τοῦ Βούργαρου πρωθυπουργοῦ ἐμεῖς οἱ Ρωμιοὶ, μὰ οἱ Βούργαροι σημαντικὰ ζημιώνονται, γιατί σὲ μιὰ χώρα, ὅσο γόνιμη καὶ ἂν εἶναι ἡ γῆς της, δὲν ξεφουρνώνουν μὴ τὴν μουζίνα, σὰν Παπαμιχαλάκου, οἱ τέτοι οἱ σιδερένιοι ἄνθρωποι.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ἡ Βουργαρία ἔσται ἀπὸ τὸ Σταμπούλ ἀπόκτησε τὸν Πετικώφ, κ' ἔσται ἀπὸ τὸν Πετικώφ πορεῖ νὰ ποιεῖ κανέναν ἄλλον, δυνατότερο ἴσως καὶ ἀγριότερο Κυβερνήτη καὶ ἀπὸ τοὺς δύο τοὺς μὰ καὶ ἂν τὸν ἀποχτήσῃ, ποτὶ δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ σβῇ ἀπὸ τὸ μέτωπό της τὴ βαθὴ μουντζούρα πὼς Βουργαρίκο χέρι δολοφόνουσε δύο ἄνθρωπους ποὶ πατώντας κάθε ἠθικὴ καὶ ἀνθρώπινη ἀδυναμία, πασκίαν νὰ κάνουνε τὴν πατρίδα τοὺς μεγάλη καὶ σεβαστή.

★

ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ τὸ βράδι στὴ Βουλὴ μᾶς πάλι θριαμβήσαν οἱ καθαρεύουσάνοι.

Ὁ κ. Παπαμιχαλάπουλος ξαναμάσησε τίς γνωστὲς ἀνοήσιες του.

ἀφοῦ βγάλουμε τὰ βήματα. Ἀκολουθοῦνε ἀφτά-δυσάρεστα· σὰ χαστουκία ποὺ σοὺ πέφτει στὸ κεφάλι καὶ δὲν ξεῖς τί νὰ κάμῃς. Βλέπουμε. Διορθώνεται κάποτε καὶ τοῦτο. Ἐγὼ λέω δηλαδὴ πὼς καὶ ἀπὸ τώρα θὰ δουλέψῃ τὸ ζαβὶ της, ἰππεδὴ σίγουρο πὼς καιρὸς πιά ποὺ τὸ δεξὶ δὲ δουλεύει.

Ζύγωσε καὶ ὁ κ. Μαλαμάς.

— «Πρόκειται γιὰ νεφροτομία—καὶ τόνισε τὸ εχ—ὄχι γιὰ νεφροτομία. Νεφροτομία θέλει ἰδῶ γιὰ πάστρεμα, μετατόπισμα ἢ μεσοκόψιμο τοῦ νεφροῦ δὲ μοῦ φάνεται νὰ εἶναι λόγος».

— «Ἰσως. Θὰ τὸ δοῦμε, ἄμα τῆς τάνοιξουμε, παρατήρησε ὁ κ. Σεβιλιάς. Καμιά φορά, καλὸ νὰ κούῃ κανεὶς καὶ τὸν ἄβρωστο. Ἡ φύση, κάποιος ψυχρὸ μυστικὸς τὸν ἀρμυρνεῖ. Ἀφτὴ μὲ παρακάλεσε ἀπάνω, γιὰ χειρουργεῖα σωστὰ, σὰν τῆς λέγαμε πὼς μπορεῖ νὰ γλυτώσῃ καὶ μὲ μισὸ χειρουργεῖμα. Μοῦ γύρεβε νὰ γλυτώσῃ δλοτέλα».

— «Μὰ, γιατρί, θαρρεῖτε πὼς θάχῃ δύναμη νάντιξῃ σὲ τέτοιο ταξίδι; Τρεῖς ὥρες καὶ σιδερόδρομο!»

— «Δὲ βαριέστε; Ταξίδια, τοὺς ἀρρώστους δὲν τοὺς πειράζουνε· τοὺς διασκεδάζουνε καὶ χαίρουνται».

Ὁ Ἀντρέας ἰννοεῖται πὼς δὲν ἠτύχησε μ' ὅσα

Ὁ κ. Μαυρομυχάλης χάρηκε, λέει, ποὺ ἀνοίξε τάπητα συζήτηση γιὰ τὴ γλώσσα, γιατί ἀποδείχτηκε πὼς ἰδική μας γλώσσα εἶναι ἡ καθαρεύουσα.

Ἀποδείχτηκε, βλέπετε!

Ὁ κ. Κουντουριώτης καταγαναχτησμένος φώναξε πὼς πρέπει νὰ πολεμηθεῖ ἡ προπαγάνδα τῶ χυδαῖστων ποὺ ἔχει τὴν ἔδρα της στὸ Παρίσι.

Μιὰ φορά τὴν εἶχε στὴ Μόσκα, τώρα τὴν πήγανε στὸ Παρίσι, νὰ δοῦμε αὐτοὺς ποὺ θὰν τὴ μεταθέσουνε. Σὰ νῆναι ἡ καμμένη ἡ ἔδρα κανέναν εἰρηνοδίκης.

Μιλῶσαν καὶ ἄλλοι, μὰ αὐτοὶ οἱ τρεῖς τὰ εἶπαν καλύτερα. Καὶ ἡ καθαρεύουσα νίκησε!

★

Κ' ΕΝΑ κομμάτι ἀπὸ τὴ συνεδρίαση. («Ἀστὺ», 28 τοῦ Φλεβάρη σελ. 2, στήλ. 5).

ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ—Λυπούμαι, κ. Πρόεδρε, ὅτι στερούμαι τῆς εὐπραθείας τοῦ κ. Παναγιωτοπούλου διὰ νὰ ὑποστηρίξω τὴν γνώμην μου.

ΛΕΒΙΔΗΣ—Καὶ τί φταίω ἐγὼ γι' αὐτό; (Γέλωτες ζωηροὶ καὶ παρατεταμένοι).

Ἡ ἐμπνύδα αὐτῆ τοῦ κ. Λεβίδου ζυγιάζει περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς λόγους ποῦθαλε στὴ Ἀττικὴ γλώσσα ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ ἐκλέχτηκε πρόεδρος τῆς Βουλῆς.

★

ΚΑΤΙ καλὸ ὅμως χρωστᾶμε στοὺς κ. κ. Κουντουριώτη καὶ Σία. Τοὺς χρωστᾶμε τὸν κ. Καφαντάρη, τὸ βουλευτὴ τῆς Εὐρυανίας.

Ὁ κ. Καφαντάρης, σὰν ἄνθρωπος λογικὸς—καὶ διαβασμένος, βέβαια—μίλησε γνωστικὰ κ' ἔβαλε τὰ πράγματα στὴ θέση τοὺς.

— «Ἄν ἐνθρὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἶπε, ὑπέβαλλε τὴν πρότασιν αὐτὴν (νὰ γράφονται δηλ. τὰ διδαχτικὰ βιβλία στὴ καθαρεύουσα), ἡ ἰδέα του θὰ ἦτο ἀληθῶς σατανικὴ, ἀφοῦ θὰ ἐχρηκτερίζοντο 10 ἑκατομμύρια Ἑλλήνων ὡς διμιλοῦντες γλώσσαν νόθον, χυδαῖαν, γλώσσαν μὴ Ἑλληνικὴν».

Μία εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα καὶ ἡ γλώσσα αὐτὴ εἶναι ἡ γλώσσα τῆς ζωῆς, ἡ γλώσσα ἡ ὁποία, ὅπως εἶναι καὶ γλωτταί, ἀποτελεῖ τὸ ὄργανον τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ζωτικῆς σκέψεως.

Ἔτσι μιλοῦν οἱ γνωστικοὶ ἄνθρωποι κ' οἱ ἀληθινοὶ πατριώτες. Ἄν ἔχει καμιά ἀντίρρηση ἡ συντροφία τοῦ κ. Παπαμιχαλάπουλου, νὰ μᾶς τὴν πεῖ—ἂν καὶ δὲ συλλογιστεῖ λίγην.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

Ἡ φρεσινὴ θεατρικὴ περίοδος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ της ὡς τὰ τώρα, δὲν ἔδωκε κανένα Φραντζέζικο ἔργο μὲ κάποια ἀνώτερη φιλολογικὴ ἀξία, κανένα ἔργο μὲ ἀληθινὰ δημιουργικὴ ἐμπνευση, ποὺ νὰ βάζῃ σὲ καινούργιες σκέψεις τὸ νοῦ τοῦ θεατῆ. Ὅλα τοὺς τὰ δραματικά κοινὰ καὶ ρουτινίστικα, μὲ ψυχολογικὴ περίπλοκη καμιά φορά, ποὺ ἀλαφριά μόνον θίγουνε γιὰ νὰ μὴν κουρασούνε τὸ μυαλὸ τοῦ ἀκροατῆ.

τοῦ εἶπαν οἱ δύο γιατροί. Πολλὰ εἶχε νὰ συλλογιστῇ ὁ δύστυχος. Ἀπὸ τὴ μέρα ποὺ ἔκαμε ἀπόφαση κ' ἔργασε τοῦ κ. Μαλαμά, ἀπὸ πρὶν ἀκόμη, τὸν παραδέρνανε χίλιοι στοχατμοί. Δὲ σημαίνει ἀφτὸ πὼς ὁ ταχτικὸς, ὁ κανονικὸς ὁ ἄνθρωπος ξαπόλυσε τὴν ἐργασίαν του μὲ στυμνολογία. Τὶς δεκαοχτὼ τοῦ Τρυγητῆ, ἐφείκειναι μάλιστα κατὰ στίχους ἀστείους γιὰ μιὰ μικρὴ φιληνάδα τῆς Μοιρίτας του. Τὶς εἴκοσι μιὰ, ἐστὲνε τοῦ τυπογράφου γιὰ τὸ τραῦμα καὶ ποια φυλλαδούλα του. Τὶς εἴκοσι τέσσερες, ὅπου ἡ Κατινούλα του τοῦρῶζε κ' ἐτρίζε τὰ δόντια, τέλειωνε μελέτη σημαντικὴ γιὰ ἓνα περιοδικό, μαζὶ μὲ τὸ ξαναπέρασμα, συγκρίσιμα, φιλοδοῦλεμα καὶ ὅτι ἀγαπᾶς ἐνὸς μεγάλου τοῦ βιβλίου ποὺ τὸ δημοσίεζε κείνη τὴ χρονιά. Διορθώσας κάθε τόσο στὸ τυπογραφεῖο. Τὶς εἴκοσι ἑφτά, καταπιάστηκε ἔρθρο ποὺ τοῦ ἔδινε τὴ στερεὴ χτενιά τὸ σάββατο, τρεῖς τοῦ Σταθροῦ, τὴν παραμονὴ τοῦ φεβρουαρίου του γιὰ τὸ Μπ..., ἐπειδὴ ὁ Ἀντρέας φυσικὰ ἐμελλε νὰ πάῃ τὴν Κατινούλα στὴν κλινικὴ τοῦ κ. Σεβιλιά.

Πὼς πρόφτανε λοιπὸν ὁ κ. καθηγητὴς, μὲ τὸ τοιο ἀκατάπατο τρεχιδὲ τῆς πέννας, νάνησυχῃ, νὰ κλαίῃ κιόλας, ὅπως εἶδαμε; Ὁ πόνος κ' ἡ ἐργασία, τὸ κλάμα κ' ἡ σπουδὴ, τὸ αἶσθημα κ' ἡ σκέψη, ὁ

Καὶ πάλι ἡ κωμωδία, ἡ μεγαλύτερη καὶ σπουδαιότερη θεατρικὴ παραγωγὴ τοῦ Παρισιοῦ, ὅλες βιομηχανικὰ μαγερέματα, παρασκευασμένα κατὰ τὴν τρίμηνη ἐπίτηδες ἀπληρότητα στὴν τὰδε ἑπαυλὴ καὶ ἐξοχὴ τῶν συγγραφέων, ὅπως γράφουνε οἱ φημερίδες, ἐλαφριά, κομψά, λεπτά, χωνευτικά, κάποτε ἔξυπνα, ἀλλὰ ἐφήμερα καὶ περαστικά, σὰ μόδα· πολλὰ μόνον προσοχὴ καὶ φροντίδα, πὼς μὲ μιὰ αἰσχροτήτα, μὲ μιὰ ἄτερμη λέξη, θὰ κολακίσει, θὰ γαργαλίσουνε καὶ θὰ διαφθερίσουνε τὸ γούστο τοῦ κοινοῦ καὶ ἔτσι θάχουνε μεγαλύτερη ἐπιτυχία πολλὰς βραδιές, τὸ μόνον ποὺ εἶναι ὁ ἓνας στὸν ἄλλονε κάθε ἀπώτη στίς φημερίδες ποὺ ἀλληλοταϊνεύονται καὶ ἀλληλοκακωρόνουνται. Ἀπὸ ὅλες αὐτὲς τίς κωμωδίες ποὺ παίζονται 100—150 φορές στὴ σειρά, παίρνονται ὅσες μᾶς σεβρίζονται μεταφρασμένες τὸ καλοκίρι στὴν Ἀθῆνα καὶ αὐτὲς εἶναι ἡ διανοητικὴ τροφὴ μᾶς στὸ θέατρο, καὶ θάνα· ἐνὸς νομίζουμε πὼς θέατρο εἶναι μόνον ὅ,τι δημοσιεύεται στὰ παραρτήματα τῆς Illustration

Ἔργο χωρὶς μεγαλοπρέπεια σκηνοθεσίας, χωρὶς πλοῦτο περιβαλλοντος καὶ τουκελετών, χωρὶς πρὸ πάντων ῥόλο ἀβανταδόρικο, ἐπίτηδες γραμμμένο γιὰ ὀρισμένη ἡθοποιό, δὲν παίζεται σὲ φραντζέζικη σκηνή. Καὶ ἐνὼ ἡ κυβερνητικὴ δίνει τὸ μεγαλόσταυρο στὸν Σαρδοῦ καὶ ὅλη ἡ Γαλλία τὸν καμπερώνει ὡς τὸ μεγαλύτερο δραματικὸ τοῦ συγγραφέα, οἱ λίγοι ἐκείνοι ποὺ ἐλπίζουν καὶ φωνάζουν γιὰ μιὰ ἀναγέννηση τῆς δραματουργίας, δὲν μποροῦν νὰ δείξουν ἐκείνους ποὺ ἀξία θὰ ἐρμηνέψῃ τὰ ἰδανικά τοὺς καὶ τίς τάσσες τοὺς· καὶ γι' αὐτὸ ἡ προσπάθεια αὐτῶν τῶν λίγων μὲ τὸ θέατρο τῶν Τεχνῶν ποὺ ἰδρύσκανε ἀπέτυχε ἐξ αἰτίας τῶν ἀσθενικῶν ἔργων ποὺ ἀνεβάσανε καὶ τῶν ἄτεχνων ἡθοποιῶν ποὺ τὰ ἐρμηνεύσανε. Χρόνια καὶ χρόνια τώρα ἔχει νὰ δειξῇ ἡ Γαλλία συγγραφεὶς δραματικὸς ποὺ τὸ ἔργο του μποροῦσε νὰ ζήσει ἔκτα το ὡχρὸ ὄνομα τοῦ Becque ὁδύναται διπλά τοὺς μεγάλους ἀναμορφωτὲς τοῦ θεάτρου τῶν ἄλλων ἐθνῶν.

Καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν ἐλλείψει μεγάλου φραντζέζικοῦ δραματικοῦ, εἶναι ἡ στέρηση τῆς γαλλικῆς σκηνῆς ἀπὸ μεγάλου τεχνίτη ἡθοποιό· κανέναν ἄντρα γιὰ νὰ συγκριθῇ μὲ τὸ Νοβέλλη, καμιά γυναίκα γιὰ νὰ σταθῇ διπλὰ στὴ Ντοῦζε, ὅπως ἔγραφε τελευταῖα ὁ Ἀντουάν. Μπροστὰ ἀπὸ ὅλες τίς ἄλλες, ὄχι στὴ φήμη ἀλλὰ στὴν τέχνη, προβάλλει τώρα ἡ Suzanne Després, ἡ μαθήτρα τοῦ Ἀντουάν· ἀσκητὴ, κακοσώματα καὶ κοντὴ, μὲ φωνὴ

νοῦς κ' ἡ καρδιά, ταίρι ταίρι πηγαίνανε στὸν Ἀντρέα, συνδερόντανε καὶ σμίγανε μέσα τοῦ πολὺ παραξενὰ καὶ πολὺ ἀπλά. Τὴ βραδιά ἐκείνη ὅπου ξανάλεγε μὲ τὰ δάκρυα ἓνα στίχο τοῦ Σοφοκλέους, ἐνὼ τὸν τάραζε κατὰσπλαχνα ὁ στίχος, τὴν ἴδια στιγμή συλλογιότανε πὼς ἔβγανε ῥοδερά σπαραχτικὸς στὴν παράσταση, ὅταν ὁ χορὸς τραγουδοῦσε καὶ ὅταν ἄκουγε τὸ θέατρο τὸ ἰσὼν μὲ τίς δύο τραγικὲς του μακρόχρονες συλλαβές. Καὶ δὲν τοῦ χαλνοῦσε διόλου ἡ παρατήρηση τῆς συγκίνησής του, τὴν ἀβγάτιζε μάλιστα, ἐπειδὴ ἀδερφονότανε γεωμετρικὰ ἡ καλὸσύνη τῆς ψυχῆς του μὲ τὴν μάθηση ποὺ εἶχε γίνῃ ἀπὸ παιδί σὰ μερίδα, ἰδιογέννητη καὶ ἀφτὴ, τοῦ ἐγὼ του, ὅπως βλέπουμε συχνὰ σοφοὺς, καθηγητάδες, ἀρχαιολόγους νὰ μεταφράζουνε κάπως ὅτι νοιώθουνε μὲ ῥητὰ παρμένα δαθε κείθι ἀπὸ κανένα διάβασμά τους κλασσικό, τόσο μοιάζει τὸ ἀπάγγελμα νὰ κανονίζῃ, νὰ βεγουλάρῃ ὡς καὶ τὸ καρδιοχτύπι. Ἀπὸ τότες ὁ Ἀντρέας δὲν ἀνοίγε πιά τὸν ποιητὴ του δίχως πάλαι κατὶ νὰ βρῇ ποὺ νὰ τοῦ μουσκέψῃ τὰ μάτια. Ὁ πόνος εἶναι ὁ μεγάλος ὁ δάσκαλος τῆς ζωῆς, ποὺ σοὺ ἐρμηνεύει τὸν ἑαυτὸ σου. Καὶ τώρα, σὰν ἄλλος ποιητὴς, σὰν ἄλλο δράμα, τί λέω; σὰν ἄλλο κείμενο, σὰν ἄλλο θέμα μελέτης καταντοῦσε

πολύ κοινή, κατορθώνει με τέχνη αληθινή, φυσική, αβίαστη να γυρίσει την πρώτη αντίπαθεσιν σ' ένα θαυμασμό ένθουσιαστικό με τις αρμονικές και ήρεμες κινήσεις της και το χρωματισμό της φράσης, ενώ σε λίγο σε μια δυνατή σκηνή μ' ένα ξέσκισμα φωνής αληθινά μαγικό και συγχρόνως αρμονικό, δίνει στον άκροατή μια φρικίαση καλλιτεχνική αληθινή. Υπέροχη στην Τζοκόντα του Ντανούντζιο· χαϊδευτική στον έρωτα. Άγρια στην όργη της, παθητική στη λύπη της. Άληθινή, ζωντανή Νόρα του Ibsen, με παιδικίστικη και παιχιδιάρικη αφέλεια στην πρώτη πράξη, μ' άγρια και άφρένιαστη άπελπισία στην σκηνή του χορού. Δεν τον παίζει η Després, τον έζη το ρόλο της.

*

Ο διορισμός του Άντουάν στο Ωδεό έλπιζανε πως θα δινε κάποια ώθηση στην τέχνη καινούργια, αλλά αυτός έχοντας τώρα μεγάλη σκηνή και όλα τα μηχανικά μέσα και θέλοντας να ξαφνιάσει τους Φραντζέζους με την άσύγκριτη στην τελειότητα σκηνοθετική τέχνη του, δεν άνεβαίνει παρά όλο μεγάλα θεαματικά έργα, σαν τον Jules César του Σαίξπηρ, και το σφάλμα του άββα Μουρέ του Zola μ' έχοντας όμως κανένα ήθοποιό της προκοπής, άποτυχαίνει κι αυτός τόσο σ' αυτό όσο και στα άλλα δράματα, σαν τη Préférence του Descaves και τη Maison de Juge του Leroux, που δίνει για να τοιμάση στο μεταξύ τα μεγάλα.

Ο δυστυχισμένος Κλαρετ μ' όλο το βοϊσίδι που άκούει για τα περισσότερα έργα που άνεβαίνει στη σκηνή της Γαλλικής Κωμωδίας, έπαιξε φέτος μέσα στην άτέλειωτη σειρά των παλιών έθνικών έργων και σ' άλλα που δεν πολυέχίζουμε, τα δύο καλύτερα δράματα· το ένα, οι Γάμοι του Adam, συγραφέα που νιτζίσει και έθνεζίζει, καθώς γράφανε, αν και στο έργο του ένας μπαχαπόντης και διαφθορέας, για να κερδίσει λεφτά και να εκμεταλλευθή ένα φίλο του γιατρό, τονέ συμβουλεύει να χωρίση τη φτωχή γυνίκα του για να μπορέση με τη παντοειά άλλης να έχει τα μέσα να σώση χιλιάδες-χιλιάδες ψυχών, (δεν είναι ο σκληρός άνθρωπος του Νίτζε και ποτέ του δε θα δίδασκε ο Νίτζε τη σωτηρία χρωστών ψυχών)· το άλλο ο Poliche του Bataille δείχνει (και το καταφέρνει καλά και τεχνικά) ότι πολλές φορές κάτω από τα γέλια και την κωμωδία, κρύβεται το φριχτώτερο και φθδερώτερο βάσανο ενός άν-

θρώπου, σύμφωνα με την ιδέα του Σοπενχάουερ πως είναι άπίστευτο πόσο άσημα και χωρίς ενδιαφέρο έξωτερικώς, πόσο μυστηριώδη και κρύφια περνάει η ζωή μερικόν ανθρώπων.

Με τη Σεβελή του Maurey, δράμα ιστορικό και χωρίς πολύ ενδιαφέρο, άνοιξε το καινούργιο και κομψό θέατρό της η Ρεζάν· και μολονότι η ήρωίνα, σαντίζα του δρόμου στην πρώτη πράξη, πριγκηπέσσα στην αύλη του Ναπολέοντα στις άλλες, άνακάτεμα δηλαδή του πρόστουχου και άριστοκρατικού, είναι από τους ρόλους που τόσο πετυχαίνει η Ρεζάν, δεν κατάφερε όμως να χη και σ' αυτό τους παλιούς της θριάμβους και άναγκάστηκε να ξαναγυρίση στο παλιό της δραματολόγιο, χωρίς και πάλι να μαζεύη κόσμο στο θέατρό της, σε τέτοιον βαθμό που λίγη λένε θναί η ζωή του καινούργιου αυτού θεάτρου.

Η Σάρα Μπερνάρ, η καινούργια και πρώτη δασκάλα της άπαγγελίας στο Κονσερβατοάρ, δημιούργησε μια παρθένα της Αβιλίς, στο όμώνυμο σε παλαιό και κοινότυπο στίχο γραμμένο δράμα του Mendés, ήρεμη, αρμονική και άγία και παρά τη συνειθισμένη της άπαγγελία, αυτή τη φορά ψαλμώδης το ρόλο της με την άσημεία και μουσική φωνή της. Και στους Μπουφόνους, το παραμύθι του Zola, παρουσίαστηκε σαν είκοσόχρονο παλικάρι, πάντα νέα και άσύγκριτα ωραία.

Ο Gemier, ο διάδοχος του Άντουάν στο θέατρό του, άρχισε με το Biribi του Derien et Darlas και λίγο ύστερα έδωσε τη Μελόρα του Thurner, το πρώτο, στρατιωτικό δράμα και το δεύτερο από τα λεγόμενα ψυχολογικά, και παίζει με επιτυχία τώρα την Anna Karenin, δράμα τραχυνμένο από το όμώνυμο μεγάλο μυθιστόρημα του Τολστόη, όπου ο διασκευστής του (Guiraud) κουράζει το θεατή με μερικά περιττά πρόσωπα και χαλαρό διάλογο στις περισσότερες σκηνές.

Στο θέατρο της Αναγέννησης· τις Περαστικές, μια έξυπνογραμμένη κωμωδία του Capus, διαδίστηκε ένα δράμα του Bernstein «Ο κλέφτης», γραμμένο με επιδέξιο χέρι μαστόρου σε να φτειάνη θεατρικά coups και δυνατές σκηνές που κρατάνε το θεατή σ' άγωνία και άνυπομονησία για τη λύση του· παιγμένο τέλεια από το διευθυντή Guitry και καλά από τη δυνατή Le Bargy.

Στο Gymnase, την έκλεχτή σειρά 25 παραστάσεων του Κουκλόσπιτου και της Τζοκόντας από τη Després, διαδίστηκε στο πρόγραμμα εδώ και 3

1) 2 μήνες η δεσποινίς Josette η γυναίκα μου, μια φαρσοκωμωδία του Gavaud και Charvan. Στο Βαντεβίλ το παλιό έργο του Donnay ή «Εκπαίδευση του πρίγκηπα» είχε μεγάλη επιτυχία με την άπαράμιλλη βασίλισσα Granier και παίζονται τώρα οι Έρωτες των Πριγκηπέσων της Καρ Gautier.

Η Άδερφή της στο Benard στο Άθήναιο, το Δεν έχετε τίποτα να δηλώσετε των Hennequin και Veber στο Νουβωτέ, η Μινέτ και η μητέρα της των Flers και Caillavet στο Βαριετέ, η μαντάμ Taniat των Kérul και Barré στο Palais Royal και άλλα μικρότερα έργα και άνοητότερα, κάνουν βραδιές τώρα τον κόσμο να γελά εύκολο γέλιο και να πηγαίνει εύχαριστημένος να κοιμάται.

*

Λόγο πλατύτερο μόνο για το Pan του βέλγου Van Lebergue αξίζει να κινή κανείς και αυτό μόνο ν' αναλύση. Το άνεβασε το θέατρο του Oeuvre που διευθύνεται από το γνωστό ήθοποιό Lugné-Poë και δίνει κάθε 2-3 μήνες δυό μόνο παραστάσεις στο θέατρο Marigny των Ηλύσιων Πεδίων με τιμές όχι εύκολοπρόσιτες. Ο Πάν είναι μια σάτυρα δραματική, γραμμένη σ' ελεύθερο στίχο, με ποιητικό και διαυγή συμβολισμό. — Ξανανασταίνεται, ξαναγυρίζει ο θεός Πάν μ' άν άνοιξιάντικη μέρα μέσα σε λουλούδια και καρπούς και έρχεται γυμνος και ωραίος να διδάξη στις άπλεις ψυχές τη θρησκεία του, τη χαρά της Ζωής και της Άγάπης· όλη η γη γιορτάζει και όλοι οι άνθρωποι γιορτάζουν μεθυσμένοι από τη διδασκαλία του νέου Θεού. Ο άνθρωπος είναι ο θεός, τους διδάσκει ο Πάν, ο εύγενής και άγνός έρωτας είναι η όμορφιά του κόσμου· φιλάει μπροστά σ' όλους γυμνή τη βροκοπούλα Παρίκα, που από έρωτα του πρόσφερε την παρθενική σάρκα της και δείχνοντας τους την κοιλιά της που ήταν σαν ήλιος, εύλογημένη, λέει, ως είναι η κοιλιά της. Φοβισμένοι από τη διαφθορά που διδάσκει ο Πάν, μαζεύονται ο δάσκαλος, ο κίππος, ο δήμαρχος και όλοι οι άντιπρόσωποι της κοινωνίας για να συντάξουν όρους με τους οποίους μόνο θ' άφύσουν να ζήση στην έπαρχία τους ο Πάν· και άπ' αυτού άρχίζει η σάτυρα.

Ότε το έργο ούτε η ύψηλή και πανθεϊστική μουσική δεν κατάφερε να κινή τους ήθοποιούς να εννοήσουν τη σκέψη του συγγραφέα. Η Willy η γνωστή γυναίκα του μυθιστοριογράφου Willy που σφυ-

κ' η άβρώστια της Κατινούλας. Τα πάθια της, ο μήνας άφτός όπου θάποφασίζονταν ο θάνατός της, αν άξανα ο Άντρέας δεν ζυγνούσε από την πλάνη την κρυφοβολώτρα του λογισμού, του άνσταίανανε την πλάνη του την παλιά, στην άβρώστια της Όλιας, το στερνό μήνα που πέρασε μακριά της και δεν έδραμε να τη σώση. Ένεργούσε, συνεργούσε μονομιάς στο γλυτωμό της Κατινούλας και η άγάπη της πεθαμμένης. Όσο φρόντιζε για τη δούλα της Όλιας, νόμιζε πως φρόντιζε, καθώς χρωστούσε δηλαδή να φροντίση, και για την Όλια την ίδια. Πλάνη, πλάνη λοιπόν και το έλεος που τονέ συνεπήρε για ένα δουλικό! Σα να το καταλάβαινε άπατός του καμιά φορά, σα να το είχε στη συνείδησή του που λυπήθηκε άθρόπινον πλάσμα, μόνο και μόνο από μετάνοια, μόνο και μόνο από άγια θύμηση προσωπική, μόνο και μόνο από έγωισμό. Πόσο έχουμε νάλλάζουμε την κοινωνία, τη φύση μας, τη ζωή! Πόσοι άγνωστοι καημοί, πόσοι θάνατοι άγνωστοι, ως που φέξη στον κόσμο δικιοσύνη για όλους! Δεν ξέρουμε ούτε τον τρόπο να είμαστε καλοί. Χρειαστήκανε λογής λογής περιστατικά, μια βίζιτα ενός γιατρού έπαρχιώτη, ένα γιατρικό που δεν πέτυχε, μια λήκη, ένας περίπατος, μια ιδιοτροπία

το κάτω κάτω, ένας Συρκαλής, για να δει ο άθροπος σιμά του άλλο άθροπο που πεθαίνει.

Ο Άντρέας, θέλοντας κάπως να διορθώση ο τι θα έβρουσε πως του πρόσταζε μονάχα ο έγωισμός του, την πέμτη, πρώτη του Σταβρού, κατέθηκε στη λαχανιά και πήγε να κκουμπήση στην άγαπημένη του τη λήκη. Έκοψε δυό κισσόφουλα. Βέβαιον είναι πως του έδινε δύναμη να πηγαίνει κάθε μέρα ως εκεί να ψυχολαλή με την Όλια του, αν και το κάτεχε πως η ψυχή του μόνη της λαλούσε. Μα με τ' όνειρό του δάνιζε θελητά δική του λαλιά και της ψυχής της. Το μυστήριο που δεν μπορεί να σε γελάση, τί άλλο είναι παρά το μυστήριο που το πλάθεις έσύ ο ίδιος; Φανταζόταν ο Άντρέας πως του άποκρινόταν και κίνη, δηλαδή πως πάντα πλάγι του την είχε. Άχάλαστη, άκατάστρεφτη από της λογικής τους πειρασμούς, η άθανασία που μέσα μας της στήσαμε βωμό! Την άφνει ο πατέρας στους στερνούς του, κι όταν είναι άξιοι κι άφτοι—γιατί άλλως τί φελά;—θα φυλάζουμε μια μνήμη για μίσηση κι όδηγό! Άπό τέτοια σκέψη βαστούσε ο Άντρέας τη δύναμη που λήμε. Κάτι λοιπόν από τη δύναμη της Όλιας του φαινόταν πως βαστούσαν και τα φύλλα που χάδεβε κάτω στη λαχανιά. Το ένα το πήρε να τ' όχη

μαζί του στο ταξίδι. Το δεύτερο, στοχάστηκε να το φέρη της Κατινούλας. Άνέθηκε στην καμρέ της.

—«Νά σου, της είπε, κ' ένα φύλλο που βλκστησε στον κορμό του δέντρου—άκόμη λίγο και της έλεγε, του δέντρου όπου είναι η Κυρία, μα συγκρατήθηκε άμέσως και τ' έλλαξε— του δέντρου που η Κυρία τάγαπούσε».

Η Κατινούλα έπνιξε στο λαϊμό της τα δάκρυα που ώρμούσανε έξω, έπειδή και προσπαθούσε να δείξη πρόθυμη για χειρουργήματα και ταξίδι, κι αλήθεια με την προσπάθεια της έρχότανε και το θάρρος. Ήξερε πως είναι άδύναμη και με τη θέληση που της άπόμνησκε, ίσως και ψυχόρμητά της, δίχως να το ξεδιαλίσχ τόσο πολύ—γιατί συντηριούμαστε κι άνένοιωθα μας—άπόφευγε κάθε συγκίνηση, μήπως της κοστίση, τώρα μάλιστα, λέει, που είτανε να γλυτώση. Μα το ήξερε κιόλας η μαργκόλα, το ύποψιαζότανε τί έκανε ο Κύριος εκεί κάτω με τη λήκη, ώστε της στέγνωσε ιδιοστιγμής τα δάκρυα και η χαρά.

(άκολουθεί)